

ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ НАН УКРАЇНИ

**Гуржій
Олександр Іванович**

**доктор історичних наук,
професор**

Біобібліографічний покажчик

КИЇВ – 2015

УДК 016:94(092)
ББК 91.9:63.1+63.1(4Укр)6–8я1

Рецензенти:

член-кореспондент НАН України, д-р іст. наук, проф. *В.М. Даниленко*;
д.і.н., проф. *О.С. Рубльов*

Науковий редактор:

академік НАН України, д-р іст. наук, проф. *В.А. Смолій*

Укладач:

Азарх Ірина Степанівна

Г 95 Гуржій Олександр Іванович: доктор історичних наук, професор. Біобібліографічний показник / авт. вступ. ст. О.П. Реєнт, – Київ: Інститут історії України НАН України, 2015. – 122 с.

У показнику із серії «Бібліографія вчених України» представлено перелік наукових праць доктора історичних наук, професора, головного наукового співробітника відділу історії України середніх віків та раннього нового часу Інституту історії України НАН України О.І. Гуржія.

Для науковців, викладачів, студентів і фахівців у галузі історичної науки.

УДК 016:94(092)
ББК 91.9:63.1+63.1(4Укр)6–8я1

*Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту історії України
НАН України
(протокол № 1 від 29 січня 2015 р.)*

ISBN 978-966-02-7527-0

© Інститут історії України
НАН України, 2015
© Гуржій О.І., 2015

Гуржій Олександр Іванович
доктор історичних наук, професор,
головний науковий співробітник відділу історії України
середніх віків та раннього нового часу Інституту історії
НАН України

ВІД УКЛАДАЧА

Біобібліографічний покажчик «Гуржій Олександр Іванович: доктор історичних наук, професор» підготовлено до друку з нагоди 60-ліття від дня народження вченого, відображає його творчий доробок і інформує про досягнення вченого у галузі історичної науки.

Матеріал покажчика систематизовано в таких структурних частинах:

- Життєвий і творчий шлях.
- Основні дати життя та діяльності.
- Матеріали про О. Гуржія.
- Підготовка наукових кадрів О. Гуржієм.
- Основні назви авторефератів дисертацій, захищених при опонуванні О. Гуржія.
- Хронологічний покажчик друкованих праць.
- Рецензії на праці вченого.
- Рукописні роботи.
- Автореферати дисертацій.
- Перелік видань за редакцією вченого.
- Алфавітний покажчик авторів і співавторів.
- Список умовних скорочень.

Довідковий апарат покажчика представлено: алфавітним покажчиком авторів і співавторів, а також списком умовних скорочень.

У межах окремого року матеріал розміщено в алфавітному порядку.

Бібліографічний опис та скорочення слів здійснено у відповідності з Державними стандартами України: ДСТУ ГОСТ 7.1 : 2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання. Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи», ДСТУ 3582-97 «Інформація і документація. Скорочення слів в українській мові у бібліографічному описі. Загальні вимоги та правила».

Висловлюємо вдячність Олександрю Івановичу за надання списку друкованих праць. Сподіваємося, що це видання стане в нагоді науковцям, викладачам, студентам і всім, кого цікавлять проблеми та досягненнями в галузі історичної науки України.

ОЛЕКСАНДР ГУРЖІЙ: ВІХИ ЖИТТЯ, ГРАНІ ТВОРЧОСТІ*

Ось уже 65 років (від часу виходу в світ першої монографії І.О. Гуржія) прізвище Гуржій пов'язане з розвитком академічної історичної науки в Україні. Син відомого батька – доктора історичних наук, професора, члена-кореспондента АН УРСР, заступника директора Інституту історії АН УРСР, академіка-секретаря Відділення економіки, історії, філософії та права Івана Олександровича Гуржія (1915–1971), Олександр Іванович народився 2 лютого 1955 р. у столиці України – м. Києві. Сім'я (батько, мати та старший брат) мешкала на той час на території Києво-Печерської лаври. Свідомство про народження зафіксувало корінне походження як батька Івана Олександровича, так і матері Марії Іванівни (в дівочтві – Корнієнко), з селян Черкащини. 20 лютого 1955 р. у Печерському відділенні Рагсу м. Києва батьки офіційно зафіксували появу другого сина в родині, названого на честь діда по чоловічій лінії – Олександром.

Непосидючий характер хлопця виявився вже в дитячому віці, тому «домашнє» виховання доповнили «громадським» – кількома роками перебування малого Сашка у столичному дитячому садку № 112 (на той час на вул. Енгельса).

* У нарисі та бібліографічному покажчику частково використано матеріали видання «Гуржій Олександр Іванович: доктор історичних наук, професор. Біобібліографічний покажчик / Уклад.: Л.І. Сиявська, О.З. Силка; авт. вступ. ст. О.П. Реєнт, О.О. Драч. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. – 64 с.

Допитливість і потяг до навчання досить рано проявилися в майбутнього науковця. Як згадував пізніше, він нетерпляче, з великим бажанням очікував на вступ до першого класу*. Ця подія сталася в 1962 р., коли семирічного хлопчину було прийнято до середньої школи № 48 м. Києва. У родинному архіві сім'ї Гуржіїв зберігається витяг з наказу цього навчального закладу № 43 від 28 травня 1966 р. за підписом її директора Л.І. Браницької, в якому оголошено подяку учню 4-Б класу Гуржію Олександрю «за успіхи в навчанні, зразкову поведінку та активну участь у громадській роботі». Незважаючи на навчання в школі з профільною російською мовою викладання, у родині Гуржіїв діти з батьками завжди спілкувалися рідною українською мовою.

Чоловічою сімейною традицією Гуржіїв була рання самостійність і особисте самоствердження. Логічним з погляду шанованої трудової родини виглядають літні заробітки Олександра після 7 класу робітником у колгоспі «Маяк» с. Худяки Черкаської області, малій батьківщині та місця проведення відпустки батька.

Нині складно визначити, що саме вплинуло на вибір майбутнього фаху Олександра Гуржія. Тут, очевидно, спрацював цілий комплекс чинників. Розквіт наукової творчості відомого історика Івана Олександровича припав на період зростання молодшого сина, котрому батько, незважаючи на його юний вік, вже тоді почав дарувати й підписувати окремі власні праці. Зокрема, на монографії І.О. Гуржія «Зародження робітничого класу України (кінець XVIII – початок XIX ст.)» 1958 р. міститься такий напис: «Любому, хорошому синочку Саші Гуржію на згадку. Тато (підпис) 8.VI.1958». Можна сказати, що батько програмував долю свого улюбленця, вказуючи на бажаний для нього шлях меншого сина. За таких обставин ставало нелогічно й складніше «зрадити» сімейній традиції, яку закладав Іван Олександрович. Опосередковано впливали на підсвідомість допитливого юнака і

* *Гуржії О.І. Порини.* – Черкаси, 2008. – С. 24-25.

періодичне спілкування з товаришами-колегами батька, зна-ними й авторитетними істориками та письменниками, як-то Ф.П. Шевченко, А.В. Санцевич, О.С. Кудлай, О.С. Компан, І. Сенченко, П. Автомонов, П. Северов, яких можна було бачити в невимушеній сімейній обстановці. Крім того, дава-лося в знаки проживання в домі, збудованому спеціально для співробітників АН УРСР та заселеному переважно автори-тетними в країні вченими. Атмосфера спілкування дітей науковців підсвідомо не могла не розширювати кругозір, надавати певної «академічності» товариським стосункам. Уже в шкільні роки виявився неабиякий потенціал юнака, який писав вірші, прозу, цікавився музикою, ходив на кон-церти органної музики, активно спілкувався з однолітками, разом з друзями відвідував експозиції славетних європей-ських митців і відомих художників-сучасників (виставки Хамера, Н. Рушевої, М. Глуценка), захоплювався та пізнавав красу української природи. Естетичний смак, сформований в юнацькі роки, зберігся на все життя; і донині Ієронім Босх, Вінцент Ван-Гог та Сальвадор Далі залишаються улюбле-ними художниками Олександра Івановича. Водночас юнак активно займався різними видами спорту – плаванням, вод-ним поло, греблею, легкою атлетикою тощо. Олександр від-стоював честь школи у міжшкільних змаганнях з бігу та фут-болу, неодноразово ставав призером і рекордсменом.

Навчаючись у останньому – десятому класі паралельно успішно пройшов курс факультативу істориків-міжнарод-ників Ленінського району м. Києва «Міжнародні відносини і зовнішня політика СРСР». Вдало завершивши набуття освіти в середній школі, у 1972 р. Олександр підтвердив відданість сімейній традиції і свідомо вступив на історичний факультет Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка. Саме тут, за власним зізнанням, О.І. Гуржій перетворився з «юнака бажань» у справжню особистість. Неабияк сприяло накопи-ченню знань, розширенню світогляду та становленню май-бутнього дослідника відомі метри науки: В.О. Маркіна, Ю.Ю. Кондуфор, М.Д. Мелашенко, В.І. Стрельський, В.Н. Ко-

тов, А.К. Буцик, П.Д. Кудлай, І.Г. Шовкопляс та багато інших. В університеті проявилися й перші наукові вподобання Олександра Івановича, котрий спочатку захопився спеціалізацією з історії давнього світу. Тема курсової роботи, присвячена найдавнішим цивілізаціям Мезоамерики, зокрема історія майя, під керівництвом д.і.н., професора В.І. Наулка (тепер члена-кореспондента НАН України), була виконана ним на «відмінно». Проте водночас прийшло й реальне усвідомлення складності, а фактично неможливості, для «периферійного гуманітарія» без наукового ступеня справжнього наукового вивчення чужорідної заокеанської культури в Радянському Союзі.

Поступово переорієнтувавшись і визначивши для наступного дослідження більш реальні перспективи, пов'язані з історичним розвитком землеробства Київської Русі і самостійно обравши керівника чергової курсової роботи д.і.н., професора М.І. Марченка, першого радянського ректора Львівського університету, діда відомого дисидента Валерія Марченка, Олександр Гуржій уже почав відчувати справжній присмак творчого пошуку. В збереженій у сімейному архіві рецензії професора М.І. Марченка на роботу «Землеробство стародавньої Русі» від 11 травня 1974 р. зазначено не тільки переваги курсового проекту, що в підсумку й втілювалося в оцінку «відмінно», а відверто наголошено, що «автор проявив себе умілим молодим дослідником».

Навчання в університеті, незважаючи на матеріальні труднощі в родині (невеликі пенсії бабці та матері), де після смерті Івана Олександровича Гуржія сину доводилося швидко дорослішати та спробувати самостійно заробляти на життя, сповнене у Олександра творчих задумів, формування мистецьких смаків, початків наукових напрацювань, перших публікацій віршів і статей у пресі. Саме тоді багато в чому розкрилася для однокурсників та оточуючих справжня внутрішня сутність привабливого, здібного юнака з відомим прізвищем, надійного товариша й доброзичливої людини. Під час навчання в університеті проявилися й неабиякі органі-

заторські здібності студента О.І. Гуржія, котрий сумлінно виконував обов'язки старости академічної групи. Дружба, закладена в студентські роки, стала визначальною на все життя. Серед його однокурсників-товаришів можна виокремити В.М. Ричку, П.М. Саса, О.М. Мовчан і Т.Є. Іванову, з якими протягом вже не одного десятка років зберігаються стосунки, сповнені поваги, взаємодопомоги та щирості, зумовлені співпрацею в одному інституті.

Любов до батька, котру нечасто проявляють чоловіки на людях, та повага до нього, як до наполегливого дослідника, стали визначальними при виборі та осмисленні Олександром Гуржієм власного шляху в історичній науці, особливо під час частих і довготривалих роздумів у батьківському кабінеті. Варто зазначити, що Іван Олександрович був знаним вченим у галузі історії України XVIII–XIX ст., автором близько 300 наукових праць з соціально-економічної тематики, історіографії та джерелознавства. Студент же Олександр Гуржій свідомо оформив заяву про бажання спеціалізуватися з III курсу на кафедрі історії СРСР задля поглибленого вивчення минулого східнослов'янських народів. У результаті дипломна робота на кваліфікацію спеціаліста історика, викладача історії та суспільствознавства виконана під керівництвом д.і.н., професора Л.Г. Мельника, що мала назву «Феодальна експлуатація селянства України за законодавчими актами Великого князівства Литовського, була захищена на «відмінно».

У період навчання в Київському державному університеті Олександр Іванович продовжував підтримувати зв'язки з провідними науковцями Інституту історії АН УРСР, започаткованими ще за життя батька. Серед них і д.і.н., професор, зав. відділу історії феодалізму В.А. Дядиченко, д.і.н., професор, член-кореспондент АН УРСР Ф.П. Шевченко, д.і.н., професор Г.М. Шевчук, д.і.н., заступник головного редактора «Українського історичного журналу» А.В. Санцевич, д.і.н., заслужений діяч науки УРСР К.І. Стецюк, котра виступила офіційним рецензентом дипломної роботи, д.і.н. М.Н. Лещенко, к.і.н. В.П. Сидоренко та інші.

Студентські роки позначені й першими друкованими поетичними рядками обдарованого юнака. У газеті «Промінь» Київського технологічного інституту харчової промисловості ім. А. Мікояна у 1974 р. опубліковано перший вірш Олександра – «Комсомол – это сила, молодость», де автор хоча й висловив думки, типові для радянської молоді того часу, але в емоційній формі наголосив на спадковості покоління (батьків і дітей). Важливо зазначити, що тема бути гідними нащадками батьків-героїв наскрізно пройшла через усю подальшу творчість О.І. Гуржія. Наступні публікації, прозові та поетичні, засвідчили: навряд чи це було нещиро. «Десь он там поділась доля: я її шукаю», – рядки з віршу, написаного Олександром у той час, дають розуміння душевного настрою юнака. Можна вважати це першими спробами самовияву та поглибленого самоаналізу автора за умов непростих пошуків власних життєвих орієнтирів. Тут і нариси, присвячені хроніці студентського життя та повсякдення, статті, пов'язані з ювілейними датами радянської історії, та початки осмислення творчості велетнів українського духу – І.Я. Франка та Т.Г. Шевченка в межах існуючої на той час офіційної традиції.

Після закінчення університету Олександр Іванович раз і, очевидно, назавжди визначив свою життєву долю: в 1977 р. влаштовується на вже давно омріяну науково-дослідну роботу в Інституті історії АН УРСР. Відтоді почалися непрості професійні пошуки, спочатку в якості стажиста-дослідника у відділі історії феодалізму. З перших днів роботи в Інституті Олександр Іванович став активним членом Товариства «Знання» і кваліфіковано виконував просвітницьку місію серед широких верств населення України, виступаючи з циклом публічних лекцій на різноманітну тематику. Зокрема, за дорученням ЦК ЛКСМУ читав лекції в Білорусі для воїнів Західного прикордонного округу. Також слід зазначити, що в кінці 1970-х – на початку 1980-х рр. він активно долучився до гуманітарного виховання здібної молоді у Малій академії наук, котра вже декілька десятиліть діє

в Києві, засідання якої на той період відбувалися і в Інституті історії АН України. Копітка праця молодого пошукача сприяла професійному зростанню: з 1979 до 1986 р. він працював на посаді молодшого наукового співробітника відділу історії феодалізму. Водночас відбувалося становлення його як кваліфікованого вченого: у 1982 р. під керівництвом д.і.н., професора Г.Я. Сергієнка ним захищена кандидатська дисертація «Розвиток феодальних відносин на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст.». Розпочалося вдосконалення професійної майстерності на більш вищому рівні, розширювався спектр життєвих і громадських інтересів, поглиблювався творчий пошук. Сприяв цьому значною мірою й початок процесів перебудови та гласності в СРСР, де за роки замовчувань накопичилася маса «білих плям» у вивченні минулого, й архівні матеріали чекали поглибленого опрацювання, а наукові історичні концепції позбавлення компартійно-радянських нашарувань і перекручень. Вельми благодатною виявилася для автора середньовічна і ранньомодерна соціальна історія України, яка викликала неабиякий інтерес у широких кіл громадськості.

У 1984 р. постало питання про вихід у світ першої ґрунтовної монографії О.І. Гуржія. Однозначно підтримав її авторитетний учений, автор кількох сотень праць д.і.н., професор, завідувач відділу історії капіталізму В.Г. Сарбей, який виступаючи на вченій раді, з цього приводу наголосив: «Одна з найсолідніших праць молодих учених протягом останніх років. Це дійсно наукова монографія, котра має чітко визначену дослідницьку проблему, яка доведена переконливими аргументами. Автор добре володіє методологією аналізу джерел минулого... Структура роботи чітка і ясна. Зміст цікавий»*. Правда, вчений одночасно висловив і низку принципових критичних зауважень і побажань щодо поліпшення змісту майбутньої книги. Готуючи до друку своє

* Гуржій О.І. Порини. — С. 155.

перше монографічне дослідження* «Еволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в.» (побачило світ у 1986 р. у видавництві «Наукова думка», м. Київ), Олександр Іванович за покликом душі та серця прагнув присвятити її батьку, що було доволі не просто за радянської влади. Проте саме тут і проявився справжній сильний характер цієї людини, яка не тільки вміє визначати для себе життєві горизонти, але й може досягати їх. Він сміливо звернувся через Президію АН УРСР до відповідних «дозвільних» органів за правом вмістити на титулі майбутньої книжки слова присвятити батьку. Незважаючи на цілу проблему навколо цього, вдячний син домігся свого й у названій монографії з'явився примітний рядок «Посвящается памяти отца Гуржия Ивана Александровича». Можна подякувати Олександровичу за поновлення гарної традиції присвятити в українському книговидавництві.

Вихід монографії підсумував перший етап наукового зростання й новий щабель професійної кар'єри – з 1986 р. О.І. Гуржій стає старшим науковим співробітником рідного відділу в Інституті історії АН України. Пройшло декілька років й у 1993 р. дослідницький фах автора підтверджено атестатом на вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «Історія України». Тоді ж О.І. Гуржій отримав диплом члена-кореспондента Аерокосмічної Академії України зі спеціальності «Історія науки і техніки».

У роки незалежності в коло наукових інтересів Олександра Івановича входило висвітлення наукового доробку Д.М. Бантиша-Каменського, М.С. Грушевського, П.С. Єфименка, Д.І. Яворницького, Д.І. Багалія та ін. Він безпосе-

* Не без цензорних проблем з боку Комвидаву, які ледь не призупинили вихід книги в світ. Автору довелося в письмовій формі доводити актуальність теми, особливо в боротьбі з «буржуазними фальсифікаторами». Водночас було здійснено її український переклад, але «на горі» вирішили залишити все так, як було перед тим, хоча й відбулося чисто механічне скорочення обсягу тексту.

редньо брав участь у перевиданні праць названих істориків. Творчий підхід автора до осмислення минулого рідного народу спонукав стати одним з ініціаторів випуску багатотомної серії «Історія України в прозових творах та документах», де особисто ним упорядковано 4 томи, що побачили світ протягом 1993–1996 рр. Розуміючи, як потрібна для формування істориків нової генерації доступна джерельна база, він активно долучився до підготовки та публікації збірок документів, а саме «Описи Київського намісництва кінця 70–80 років XVIII ст.», «Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст.», «Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст.» тощо.

Розширення спектру професійних зацікавлень, участь у багатьох дослідницьких проектах, численні видавничі справи не завадили копіткій роботі над докторською дисертацією з теми «Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського)», успішно захищеній 1999 р. Названа праця та значна частина попередніх студій О.І. Гуржія стали підґрунтям для монографічного дослідження «Гетьманська Україна» видавничого багатотомного проекту «Україна крізь віки» (Т. 8), підготовленого у співавторстві з Т.В. Чухлібом. За власним зізнанням ученого розробка цієї проблематики здійснювалася під постійним опікуванням і при безпосередніх консультаціях визначного історика сучасності В.А. Смолія.

Слід констатувати, що початок XXI ст. для Олександра Івановича став вельми знаковим для професійного зростання. З кінця 1999 р. він – член спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських і докторських дисертацій при Інституті історії НАН України, де незмінно уже протягом п'ятнадцяти років виконує обов'язки вченого секретаря. Висока кваліфікація О.І. Гуржія, наукова об'єктивність і уваженість підходів, оцінок, характеристик зумовили заслужений авторитет колег, котрі активно з ним співпрацюють. З 2000 р. він став членом наукової ради Інституту історії України НАН України. Від наступного року (2001) додалася

діяльність члена наукової ради Українського товариства охорони пам'яток історії та культури. Відтоді Олександр Іванович плідно працює і як член спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських і докторських дисертацій при історичному факультеті Київського національного університету імені Тараса Шевченка. З лютого 2002 р. до 2009 р. науковець був членом спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій при Національній академії оборони України, де протягом 2004–2007 рр. виконував обов'язки заступника голови ради. З моменту створення (2003 р.) протягом тривалого часу О.І. Гуржій був членом спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького. Останні кілька років плідно працює як член правління Всеукраїнської спілки краєзнавців.

Поступово розширювалося і професійне навантаження Олександра Івановича, котрий доповнює серйозну наукову роботу педагогічною діяльністю у ВНЗ держави. Першим, хто покликав до викладання, став уже рідний для нього Черкаський національний університет ім. Богдана Хмельницького. Тут принагідно зазначимо, що співпраця з земляками-черкашанами розпочалася ще в другій половині 1980-х рр. Зокрема, він активно долучився до проведення «Козацьких читань» — спільного проекту Інституту історії НАН України та Черкаського державного педінституту. Протягом 2003–2004 р. працював на посаді професора кафедри новітньої історії ЧНУ ім. Богдана Хмельницького (за сумісництвом). Сприяв створенню навчальної аудиторії-музею імені Івана Олександровича Гуржія на історичному факультеті цього навчального закладу. За його підтримки та активної участі Науково-дослідного інституту селянства та Товариства істориків-аграрників у Черкаському національному університеті ім. Богдана Хмельницького з 2004 р. започатковано «Гуржіївські історичні читання», що з регіонального рівня поступово трансформувалися у всеукраїнську, а в останній час (2009 р.) у міжнародну наукову конференцію.

Олександр Іванович не лише частий учасник Гуржіївських читань, а й виступає зі змістовними доповідями на пленарних засіданнях, на яких оприлюднив невідомі для широкого загалу факти з життя і творчості батька, його колег-істориків старшого покоління з нерідко непростою долею, обпаленою війною. Варто наголосити, що відверте спілкування О.І. Гуржія з новою генерацією дослідників під час читань стало своєрідною школою для молодих істориків, яке покращує розуміння обставин життя та творчості старших колег за умов тоталітарного режиму та радянського повсякдення, спонукає до виваженості оцінок їх творчих надбань, адекватності критики наукових доробків. На історичному факультеті Черкаського національного університету ім. Богдана Хмельницького встановлена премія ім. І.О. Гуржія, що присуджується за найкращі студентські роботи з історії.

З 2003 р. до 2007 р. О.І. Гуржій працював у Національній академії оборони України на посаді старшого наукового співробітника науково-організаційного управління (за сумісництвом). Одночасно читав лекції студентам на історичному факультеті Маріупольського державного гуманітарного університету. Він неодноразово призначався головою Державної екзаменаційної комісії в цьому навчальному закладі, а також Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Тривалий період наукової та педагогічної діяльності доктор історичних наук у 2005 р. «підсумував» високим ученим званням професора зі спеціальності 07.00.01 – історія України. З жовтня 2008 р. до червня 2014 р. працював за сумісництвом завідувачем, а згодом – професором кафедри суспільних наук у Мукачівському державному університеті.

З початку ХХІ ст. до плідних наукових пошуків додалася й активна громадська діяльність Олександра Івановича Гуржія. З 2001 по 2011 рр. він очолював Всеукраїнську громадську організацію «Український інститут воєнної історії», у складі якої перебувають декілька академіків і член-кореспондентів НАН України, доктори і кандидати наук, відомі державні й

громадські діячі. З 1 квітня 2008 р. Олександра Івановича обрано членом наукового Товариства істориків-аграрників, а також Товариства істориків Черкащини ім. І.О. Гуржія.

Тривалий час спектр наукових інтересів знаного історика концентрувався головним чином навколо аспектів історії соціально-економічного та політичного розвитку України другої половини XVII–XVIII ст. Значна частина наукових праць Олександра Івановича Гуржія тематично репрезентує так званий державницький напрям української історіографії, котрий у 1920–1930-х рр. уособлювали такі відомі вчені, як М. Грушевський, В. Липинський, С. Томашівський, В. Герасимчук, І. Джиджора, Д. Дорошенко, М. Кордуба, І. Крип'якевич, А. Яковлев, О. Терлецький. Одним з перших серед небагатьох у лавах наукових співробітників Інституту історії АН УРСР, О.І. Гуржій ще наприкінці 1980-х – початку 1990-х рр. ініціював поновлення знехтуваних радянською історіографією напрацювань державницької школи. Зокрема він розпочав таку необхідну справу, як перевидання найбільш оригінальних і вагомих праць попередників, упорядкував їх передмовами та коментарями, започаткував публікацію проблемних розвідок, присвячених формуванню й історичному розвитку національних територій і ринку українців у другій половині XVII–XVIII ст. На наш погляд, знаковими, як на той час, стали його статті: «Український народ: походження, формування народності» (Радянська школа. — 1982. — № 12), «Дальший розвиток української народності і поступове переростання її в буржуазну націю (друга половина XVII–XVIII ст.)» (Радянська школа. — 1990. — № 1), «Становлення української феодальної державності» у співавторстві з завідувачем відділу Інституту історії АН УРСР, д.і.н. В.А. Смолієм (УІЖ. — 1990. — № 10). Причому, остання стаття «проклала» собі шлях у світ особливо важко: через певні вагання самих дописувачів, неоднозначне сприйняття окремими членами редколегії часопису тощо. Звичайно, з огляду на минулі від того часу два з половиною десятиліття, можна по-різному сприймати зміст цих наукових розвідок і оцінювати головні положення. Проте, тоді вони сприяли

обізнаності широких кіл громадськості з власним «державницьким» минулим і «провокували» поринути більш глибоко в національну ідентичність.

Слід також зазначити і про те, що через увесь науковий доробок О.І. Гуржія наскрізну в різних ракурсах проходить історія рідного міста Києва, в атмосферу та старовину якого він закоханий. На хвилі підготовки до святкування 1500-річчя столиці вченого в першу чергу зацікавило виникнення міста, його соціально-економічна історія у XVIII ст., адміністративний устрій і територія. А вже 2009 р. він спільно з відомим бібліографом Н.А. Дехтяровою на основі друкарської бази Інституту історії України НАНУ зініціював унікальне багатомне видання — науково-допоміжний бібліографічний покажчик «Історія міста Києва».

Можна без перебільшення твердити, що гарною науковою традицією Гуржіїв-істориків стала особлива турбота про якісну навчальну книжку з історії України для школярів. Олександр Іванович у 1980-ті роки виступив одним з активних ініціаторів підготовки нових підручників і книг для читання з історії України для учнів середніх шкіл. Значним доробком у цьому напрямі також став сценарій діафільму для середньої школи «Антикріпосницький селянський рух на Україні в першій половині XIX ст. Устим Кармалюк» (1987 р.). Розуміючи складність опанування учнями-підлітками всіх аспектів соціально-економічної історії України, науковець започаткував цикл пояснювальних нарисів, наприклад, «Мануфактурне виробництво на Україні» (Книга для читання з історії Української РСР. 7-8 класи. — К., 1988). У наступному році аналогічне видання побачило світ і російською мовою. Не оминув Олександр Іванович і гострих, як на той час, питань для всього вітчизняного соціуму, котрий непросто усвідомлював правду власної історії, роль національних лідерів і етапи державотворення. Він намагався «заповнити лакуну» в історичній пам'яті та задовольнити неабиякий інтерес різних поколінь, найперше юні, з питань козацького минулого, даючи роз'яснення «Чи вдалося Богдану Хмельницькому створити Українську державу? Як вона

була організована?» в циклі брошур «Історія України в запитаннях та відповідях» (К., 1989. — Вип. 1). Відгукнувся дослідник і на непрості проблеми українсько-російських взаємовідносин, пояснюючи «Якою була політика Петра I щодо України?» у вже згадуваній «Історії України в запитаннях та відповідях» (К., 1991. — Вип. 3). У роки радянської «перебудови», О.І. Гуржій одним з перших актуалізував проблему пагубності наслідків діянь російського царя Петра I для України. За тих умов така тема виявилась доволі гострою, а текст статті без відома автора передруковано на шпальтах канадського часопису «Життя і слово» та ще й з деякою критичною передмовою стосовно радянських істориків-попередників.

Логічним продовженням вивчення українського етногенезу та державотворення став вихід у світ монографії «Як і коли почала формуватися українська нація», написаної спільно з В.А. Смолієм (К.: Наукова думка, 1991). Книга виявилася чи не першою в країні надрукованою за радянських тоталітарних часів з блакитно-жовтою обкладинкою. Варто наголосити і на тому, що остання користувалася неабияким попитом на «розкладках» завзятих книжкових комерсантів; «на сплеску» національної свідомості навіть потрапила в церковні крамниці окремих міст. Ґрунтовно студіювали її і тогочасні студенти-історики ВНЗ країни, що на хвилі перебудови прагнули пізнати за допомогою вивчення архівів правду та «переписати» наново українську історію.

Творча співпраця існувала зі студією «Київнаукфільм», де в 1993 р. О.І. Гуржій став науковим консультантом і спів-автором сценаріїв документальних кінофільмів у серії «Невідома Україна», присвячених життю населення середньовічного міста Литовсько-польської доби та ранньомодерному українському місту кінця XVII–XVIII ст. Він не тільки підготував вивірений фактологічний матеріал, а й карти, малюнки, ілюстрації (зоровий ряд) для цих навчальних фільмів, що призначалися для забезпечення наочності уроків історії в школах й інших профільних закладах.

Олександр Іванович постійно прагнув до ознайомлення широкого загалу з власними дослідницькими пошуками та концепціями, досить часто виступав з доповідями на науково-практичних конференціях як всеукраїнських, так і міжнародних, брав участь у роботі різних круглих столів, симпозіумів, публічних дискусій. Слід підкреслити, що він став учасником більшості організаційних заходів Всеукраїнських історичних читань «Українська козацька держава», що започатковані на зорі незалежності й у різних модифікаціях тривають донині. Певним проміжним підсумковим етапом на цьому шляху можна вважати монографічне дослідження «Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право» (К., 1996). У книзі зроблено спробу вперше у вітчизняній історіографії дослідити проблему становлення та шляхів розвитку території Української держави, визначити її межі в другій половині XVII–XVIII ст. На конкретному фактичному матеріалі, із залученням досягнень зарубіжних істориків, автор детально охарактеризував у територіальному відношенні державу за правління Б. Хмельницького, І. Виговського, П. Дорошенка та інших гетьманів, показав негативну роль царського уряду в усіх державотворчих процесах України. В праці подано цікаві дані про кількісний і етнічний склад населення різних регіонів країни, висвітлено загальні тенденції демографічних змін, досліджено сутність і вагомість правових норм, за якими жили українці.

У роки незалежності продовжилось і створення оновлених узагальнюючих курсів з історії України. Свої творчі здобутки О.І. Гуржій намагався якнайбільше в зрозумілій формі донести до масової учнівсько-студентської аудиторії. Він спів-автор чи автор окремих розділів у таких широковідомих виданнях, як «Історія України в особах IX–XVIII ст.». (К., 1993), «Історія України: нове бачення» (К., 1995. — Т. 1), «Сторінки історії України: довідник для школярів і студентів» (Черкаси, 2007. — Вип. 1; 2010. — Вип. 2), «Історія України: Навчальний посібник для студентів неісторичних

спеціальностей вищих закладів освіти» (Черкаси, 2007). З цього ряду слід виокремити навчальний посібник, рекомендований Міністерством освіти України для студентів вищих навчальних закладів, «Історія України» за редакцією В.А. Смолія (К.: Вид. дім «Альтернативи», 1997). Створений авторським колективом фахівців Інституту історії України, серед яких і О.І. Гуржій, підручник витримав декілька перевидань, і став одним з перших найбільш затребуваних, де з сучасних методологічних позицій осмислено величезний фактичний матеріал, узагальнено найкращі здобутки історіографії незалежної держави та нові факти, запозичені в таємних архівах після їх відкриття 1991 р.

Темою, яка цікавила автора протягом неодного десятиліття, починаючи зі студентських років, можна вважати непрості українсько-російські стосунки, а найперше Переяславська угода 1654 р. Підсумком тривалої археографічної, джерелознавчої та історіографічної роботи став вихід у світ ґрунтовної праці «Переяславська Рада: очима істориків, мовою документів» (К., 2003. — разом з Т.В. Чухлібом). У книзі зібрані публікації відомих вітчизняних і зарубіжних учених-істориків різних часів, в яких представлена вся палітра думок щодо Переяславсько-Московського договору 1654 р.; оригінальні розвідки органічно доповнюються документальними матеріалами, пов'язаними з цією непересічною подією в історії України. Варто наголосити, що авторам вдалося здійснити це видання, розрахованим на масового читача, що готувалося на замовлення Державного комітету з телебачення і радіомовлення України за програмою соціально-вагомих видань. Власне бачення проблеми Переяславсько-Московського договору 1654 р. дослідник оприлюднив і на VI Всеросійській науковій конференції, що відбувалась 17–18 квітня 2008 р. у Нижневартівську (Росія).

Зацікавлений у якнайширшій популяризації та доступності змістовних історичних відомостей Олександр Іванович активно працював над численними статтями до «Малого словника історії України» (К., 1997), де роз'яснена терміно-

логія, маловідома для широкого загалу, як-то «городники», «дідичі», «евекта» тощо. Важливим науковим доробком автора є близько сотні статей, вміщених до 10-томної Енциклопедії історії України, яка вийшла друком протягом 2001–2013 рр. Фундаментальні дослідження науковця з питань соціального становища, формування світоглядних засад, менталітету, правової культури селянства та міщанства другої половини XVII–XVIII ст. знайшли відображення в розділах Т. 3. Історії української культури (К.: Наукова думка, 2003).

Слід зауважити, що монографічні видання О.І. Гуржія відзначаються опрацюванням значного масиву літератури, залученням великої кількості опублікованих джерел і архівних матеріалів, переконливістю висновків, стрункістю викладу матеріалу.

Поступово розширювався творчий діапазон історика. З початку 2000-х рр. поряд із дослідженнями з соціальної та політичної історії України ранньомодерного часу, у коло його наукових інтересів входять актуальні питання воєнної історії. Тут і особливості воєнно-морського мистецтва українських козаків, засади військової стратегії українського війська, історії баталій, воєнне мистецтво гетьмана П. Сагайдачного, морські походи запорозьців тощо. Неабиякий професійний рівень дослідника надав можливість наблизити до розв'язання проблемні питання сучасної української воєнної термінології, узагальнити досвід проведення миротворчих операцій у другій половині ХХ ст. Підсумком тривалої роботи з цієї тематики стала поява енциклопедичного довідника «Історія війн і збройних конфліктів в Україні» (К., 2004), де авторству вченого належать десятки фахових статей.

Під час роботи в Національній академії оборони України (2003–2007 рр.) Олександр Іванович активно долучився до розробки спільного проекту під егідою Київської патріархії «Церква і армія». Для вченого, знавця глибинних засад козацької духовності та сумлінного православного парафіянина ця робота стала реальним утіленням ідеї самостійності Української церкви, відродженням традицій єднання церкви

та армії, підтримки та захисту інтересів патріархії на рівні військових.

У коло наукових інтересів О.І. Гуржія ввійшла підготовка науково-популярних видань для широкого читацького загалу, людей, небайдужих до української історії. Вельми цікавою в цьому аспекті є книжка «100 великих постатей і подій козацької України» (у співавторстві з Т.В. Чухлібом. — К.: Арій, 2008). Аналогічне видання побачило світ і для російськомовної аудиторії.

Узагальненням багаторічної праці планових досліджень на ниві вивчення соціальної історії ранньомодерної України став вихід у світ монографії «Податне населення України XVII–XVIII ст.: Нариси з історії та статистики» в серії «Бібліотека історії українського селянства» (Черкаси, 2009).

Окрему складову роботи Олександра Івановича репрезентує бібліографія істориків радянської доби, творча спадщина яких не набула широкого визнання і певним чином призабута. З повагою ставиться вчений до своїх наставників і вчителів, які свого часу співробітничали з його батьком. Він висвітлює їх життєвий шлях, творчі здобутки, людяність у побуті. Своєрідним напрямом, започаткованим О.І. Гуржієм, стало відображення істориків у повсякденному житті. У цьому контексті він є автором спеціальних монографічних досліджень, ініціював упорядкування біобібліографічних покажчиків, до яких власноруч написав сторінки зі свого сприйняття конкретного науковця. У цьому ряду зазначимо біографію Н.М. Миронець, упорядкування бібліографічних матеріалів К.І. Стецюк, що яскраво засвідчили вдячність і повагу, збережену протягом років до людей, які посприяли успішному науковому формуванню студента Олександра Гуржія. Охоче долучився вчений до роботи з висвітлення життєвого і творчого шляху І.Г. Шульги, вінницького дослідника з соціально-економічної модерної історії України. Принагідно зазначимо, що професор Шульга мав сміливість бути одним з перших дослідників замовчуваного голоду 1946–1947 рр. в Україні.

Розвиваючи тему, історик у повсякденні, Олександр Іванович став упорядником спогадів, документів, статей про батька «Історик Іван Гуржій у колі рідних і колег» (Черкаси, 2008) у започаткованій разом з д.і.н., професором, заслуженим працівником освіти України М.І. Бушиним серії «Історики Черкащини». Завершальним етапом цього циклу на цей час можна вважати книгу «Порини» (Черкаси, 2008). Крізь призму власного бачення, проникливих спогадів і відчуттів, а також на основі залучення документального матеріалу Олександр Іванович створив правдиву оповідь про особисте життя батька, його творчу лабораторію та оточення колег і друзів. Це не просто «традиційна» книга про життя й діяльність І.О. Гуржія — одного з провідних українських радянських істориків, а авторська реконструкція непростих суспільно-політичних реалій повоєнного періоду сталінської диктатури, хрущовської відлиги та початку брежнєвського застою, що впливали на формування світогляду та визначали межі наукового пошуку. Задум О.І. Гуржія підтверджує посвята: «З великою повагою до всіх істориків старшого покоління, які пройшли війну і тернистий шлях у науці». Книга «Порини» — це ніби нерозривний зв'язок сьогодення з далеким минулим, пережитого колись і усвідомленого нині.

Не менш своєрідною в цьому ключі стала й книга «Ідентифікація селянина, або Як більшовицька влада його «переробляла за власним образом та подобою» (Черкаси, 2011), присвячена діду вченого — Івану Олександровичу Корнієнку, вихідцю з Черкащини, журналісту й історику, який у різний час обіймав велику кількість посад, працював під безпосереднім керівництвом М. Хрущова, писав листи до Й. Сталіна, співробітничав з О. Довженком...

Знання мови та ретельність у роботі О.І. Гуржія не залишилися непоміченими серед колег і вже від початку 1980-х рр. його залучають до роботи редколегії як окремих видань — «Феодалізм на Україні: зб. наук. праць» (К.: Наукова думка, 1990), так і цілих серій багатотомних видань, як-то «Історія Києва» (Т. 1, 2. — 1982, 1986 рр.), «Історія України в

прозових творах та документах» (1992–1996, 2002). Він і донині активно працює в редакційних колегіях різних колективних праць. Учений часто виступає як науковий чи відповідальний редактор, рецензент колективних й індивідуальних монографій, синтетичних, археографічних праць.

О.І. Гуржій є багаторічним членом редакційних колегій численних періодичних видань: «Історичні зошити» (Інститут історії України НАН України), «Український історичний журнал», «Вісник Черкаського університету» (Серія історичні науки), «Український історичний збірник» (Інститут історії України НАН України), «Україна в Центральній-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.)» (Київ), «Сумська старовина» (Суми, з 2004 р.), «Сторінки воєнної історії України», «Воєнна історія», «Волонтер» (Київ), «Науковий вісник Миколаївського державного університету ім. В.О. Сухомлинського та багато інших. За його сприяння та участі в роботі редакційної колегії побачили світ: «Дослідження з історії техніки: зб. наук. праць» (Київ, започатковано з 2002), «Український правничий альманах» (К., 2002. – Вип. 1), «Чорноморська Минувщина» (Одеса, започатковано з 2006 р.) тощо.

Варто наголосити на формуванні вченим власної наукової школи. Як всім відомо, ніщо не навчить краще, ніж особистий приклад. Саме це життєве кредо Олександра Івановича і демонструє в системній роботі з численними пошукачами, аспірантами, докторантами та обдарованою молоддю. Простота й доступність у спілкуванні з ним, людяність у стосунках поєднуються з вимогливістю та прискіпливістю у ставленні до роботи О.І. Гуржія як наукового консультанта та редактора колективних проектів. Він не лише виявляє помилки фактологічного характеру й досвідченим поглядом розгледить стилістичні похибки, технічні огріхи, а й коректно порадить автору варіанти найкращих змін. Саме така самовіддана робота з молоддю генерацією служителів Клію уможливила створення наукової школи доктора історичних наук, професора О.І. Гуржія з соціально-економічної історії

України ранньомодерної доби та воєнної історії. На цей час за його керівництва підготовлено чотири доктори історичних наук та 12 кандидатів наук. Серед учнів Олександра Івановича стали докторами історичних наук Т.Д. Чубіна, І.Ю. Робак, О.М. Гордуновський, Ю.О. Тимошенко, а кандидатами – Л.П. Дешевенко, Л.І. Капітан, В.А. Лоха, А.Ю. Лега, Ю.В. Підгорецький, О.О. Терентьєва, В.А. Муха, Т.А. Якубова та ін. Незаперечним є його внесок у становлення цілої плеяди молодих істориків-науковців Черкащини, значна частина яких нині працює у Черкаському національному університеті ім. Богдана Хмельницького, Черкаському державному технологічному університеті, інших вищих закладах міста та області.

Не можемо не звернути увагу на ще один бік творчої діяльності Олександра Івановича, а саме на публікацію власних збірок поезій і оповідань: «Рефлексія» (Миколаїв, 2010), «Прості істини» (Київ, 2011), «Проблеми життя, або Монологи про щось важливе» (Київ, 2011), «В очікуванні сонця» (Черкаси, 2012), «Барви мінливості» (Київ, 2014), де мають місце, окрім лірики, гострі оцінки сучасного суспільно-політичного життя.

Серед останніх праць слід назвати такі: «Від гетьмана до гетьмана: рід Скоропадських в історії України». – Київ–Суми, 2011 (у співавт.); «Оподаткування сільського населення України (XVII – середина XIX ст.)». – Черкаси, 2011 (у співавт.); «Селяни України та їх оподаткування в XVII – середині XIX ст.» – Біла Церква (у співавт.); «Славетні битви на теренах України від князівської доби до початку XX століття». – К., 2012 (у співавт.); «Війна 1812 року: український контекст». – К., 2012 (у співавт.); «Купецтво Києва та Київщини XVII–XIX ст.» – К., 2013 (у співавт.); «Художньо-критичні студії». – Черкаси, 2013; «І. Скоропадський; П. Скоропадський (Гетьмани України та їхня доба)». – К., 2013 (у співавт.); «Константин Гордиенко». – К., 2013 (у співавт.); «Український хліб і його реалізація в XVIII – на початку XX ст. (Нариси з історії та економіки)». – К., 2013 (у співавт.);

«Витоки формування ринку вільнонайманої праці в Україні». – К., 2014.

Загалом опубліковано близько 600 наукових і науково-популярних праць, серед яких 28 монографій, 8 брошур, 14 підручників і посібників.

Повсякденна напружена праця вченого не залишилась поза увагою наукової громадськості та органів державної влади. У 1986 р. постановою Президії АН УРСР його нагороджено медаллю АН УРСР з премією молодим ученим за цикл робіт «Соціально-економічний розвиток і класова боротьба на Україні у другій половині XVII–XVIII ст.». Науковий доробок автора відзначений Всеукраїнською спільною краєзнавців. Подяка від 20 вересня 1996 р., підписана головою правління академіком П.Т. Троньком, містить таке формулювання: «За значний особистий внесок у розвиток української історичної науки та активне сприяння проведенню історико-краєзнавчих досліджень». Вагомі наукові здобутки автора з циклу праць «Історичний досвід боротьби за українську державність» у 1999 р. відзначено премією НАН України ім. М.С. Грушевського. У зв'язку з 10 річницею незалежності України (2001 р.) Олександра Івановича нагороджено грамотою голови Київської міської державної адміністрації «За вагомий особистий внесок у створення духовних і матеріальних цінностей та досягнень високої майстерності у професійній діяльності». «За особливі заслуги перед українським народом», як директора Українського інституту воєнної історії, О.І. Гуржія нагороджено Почесною грамотою Верховної Ради України від 21 липня 2003 р. Відзначений невтомний дослідник і Почесною грамотою Фонду інтелектуальної співпраці Україна – XXI століття, як член редакційної колегії й автор Т. 3 видання «Історія української культури» (К.: Наукова думка, 2003 р.). Указами патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета О.І. Гуржія нагороджено орденами Української Православної Церкви Київського Патріархату: Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III-го ступеня та Святого Архистратига

Михайла (2003 р.) «За заслуги по відродженню духовності в Україні та утвердженню Помісної Української Православної Церкви», орденом Святих Кирила і Мефодія від 5 жовтня 2006 р. За активну співпрацю з питань розвитку освіти і науки в Міністерстві надзвичайних ситуацій України та з нагоди 50-річчя від дня народження вченого нагороджено Почесною відзнакою Міністерства надзвичайних ситуацій від 12 січня 2005 р. за підписом міністра, генерал-полковника внутрішньої служби Г.В. Реви. Багаторічні дослідницькі пошуки з вивчення традицій козацької державності, плідна наукова діяльність, вагомий особистий внесок О.І. Гуржія в розвиток воєнної науки, підготовку висококваліфікованих наукових і науково-педагогічних кадрів для Збройних Сил України відзначені Грамотою Національної академії оборони України від 2 лютого 2005 р., за підписом начальника НАО України доктора технічних наук, професора, генерал-полковника В.Б. Толубка. Вшановано значимий доробок О.І. Гуржія у забезпечення розвитку історичної науки, багаторічну сумлінну працю та високий професіоналізм і Почесною грамотою Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. Указом президента України В. Ющенка № 1116/2006 від 22 грудня 2006 р. «за вагомий особистий внесок у дослідження історичної спадщини українського народу, багаторічну плідну наукову й громадську діяльність» Олександрю Івановичу Гуржію присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». Відзначено працю вченого також Черкаською обласною краєзнавчою премією Михайла Максимовича у 2006 р.

2011 р. йому присвоєно вчене звання «Почесний професор» кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. В 2013 р. «за вагомі здобутки у професійній діяльності, значний особистий внесок у розвиток вітчизняної науки» нагороджений «Почесною грамотою» Президії НАН України.

Широкое коло наукових інтересів О.І. Гуржія, його глибока обізнаність не тільки у важливих проблемах історії, соціаль-

ного й економічного життя, високий патріотизм і державницька позиція, вивели дослідника в число провідних науковців країни. Він підтримує плідні творчі зв'язки чи не з усіма високопрофесійними істориками України, має наукові контакти на теренах пострадянського простору та закордоном. Будучи за глибинним змістом сформованого «Я» гуманістом, екзистенція його буття ґрунтується на принципах загальнолюдських взаємовідносин. Попри зайнятість, Олександр Іванович завжди відгукується на звернення співробітників інституту, колег з інших ВНЗ і наукових установ країни, земляків-черкащан.

Нині Олександр Іванович Гуржій перебуває у розквіті наукової творчості. Попереду очікує ще реалізація багатьох творчих задумів, численних проектів та ідей, видання інноваційних підручників, ґрунтовних монографій, підготовка словників і довідників, написання проблемних фахових розвідок і цінних спогадів. Тож нехай всі плани збудуться!

Олександр Петрович Реєнт,
член-кореспондент НАН України,
доктор історичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки
України, голова Всеукраїнської
спілки краєзнавців.

ОСНОВНІ ДАТИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

- 1955 р., 2 лютого** – народився Олександр Іванович Гуржій, м. Київ.
- 1962–1972 рр.** – навчання у середній школі № 48 м. Києва.
- 1972–1977 рр.** – навчання в Київському державному університеті імені Тараса Шевченка, історичний факультет.
- 1977–1979 рр.** – стажист-дослідник в Інституті історії АН УРСР.
- 1979–1986 рр.** – молодший науковий співробітник відділу історії феодалізму* Інституту історії АН УРСР.
- 1982 р.** – захист кандидатської дисертації «Розвиток феодальних відносин на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст.».
- 1986–1999 р.** – старший науковий співробітник відділу історії феодалізму Інституту історії АН УРСР.
- 1986 р.** – нагороджений медаллю АН УРСР з премією молодим ученим за цикл робіт «Соціально-економічний розвиток і класова боротьба на Україні у другій половині XVII–XVIII ст.».

* У 1991 р. відділ змінив назву – історії України середніх віків, а в 1994 перейменовано й установу: Інститут історії України НАН України.

- 1993 р. - присвоєно вчене звання старшого наукового співробітника зі спеціальності «Історія України».
- 1993 р. - отримав диплом члена-кореспондента Аерокосмічної Академії України зі спеціальності «Історія науки і техніки».
- 1996 р. - отримав Подяку від Всеукраїнської спілки краєзнавців.
- 1999 р. - захист докторської дисертації «Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі діяльності І. Скоропадського)».
- 1999 р. - отримав премію НАН України ім. М.С. Грушевського за цикл праць «Історичний досвід боротьби за українську державність».
- 1999–2009 р. - провідний науковий співробітник відділу історії України середніх віків* Інституту історії України НАН України.
- 1999 р. - вчений секретар спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських і докторських дисертацій при Інституті історії України НАН України.
- 2000 р. - член наукової ради Інституту історії України НАН України.
- 2001 р. - член наукової ради Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.
- 2001 р. - член спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських і докторських дисертацій при історичному факультеті

* У 2006 р. назву підрозділу змінено на відділ історії України середніх віків і раннього нового часу.

- Київського національного університету імені Тараса Шевченка.
- 2001–2011 р. – директор Всеукраїнської громадської організації «Український інститут воєнної історії».
 - 2001 р. – нагороджений грамотою голови Київської міської державної адміністрації.
 - 2002–2009 р. – член спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій при Національній академії оборони України.
 - 2003 р. – член спеціалізованої вченої ради по захисту кандидатських дисертацій Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького.
 - 2003–2007 р. – головний науковий співробітник науково-організаційного управління в Національній академії оборони України.
 - 2003 р. – нагороджений Почесною грамотою Верховної Ради України.
 - 2003 р. – нагороджений Почесною грамотою Фонду інтелектуальної співпраці Україна – XXI століття.
 - 2003 р. – нагороджений орденами Української Православної Церкви Київського Патріархату – Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого III-го ступеня та Святого Архистратига Михаїла.
 - 2004–2007 р. – заступник голови спеціалізованої вченої ради із захисту кандидатських дисертацій при Національній академії оборони України.
 - 2005 р. – отримав вчене звання професора зі спеціальності 07.00.01 – «Історія України».
 - 2005 р. – нагороджений Почесною відзнакою Міністерства надзвичайних ситуацій.

- 2005 р. – відзначений Грамотою Національної академії оборони України.
- 2006 р. – нагороджений орденом Української Православної Церкви Київського Патріархату Святих Кирила і Мефодія.
- 2006 р. – нагороджений Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.
- 2006 р. – присвоєно Почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України».
- 2006 р. – отримав Черкаську обласну краєзнавчу премію Михайла Максимовича.
- 2008 р. – став членом наукового Товариства істориків-аграрників та Товариства істориків Черкащини ім. І.О. Гуржія.
- 2010 р., 1 січня – головний науковий співробітник відділу історії України середніх віків Інституту історії України НАН України.
- 2011 р., 22 лютого – нагороджено медаллю ЧНУ ім. Б. Хмельницького «За особистий вагомий внесок в розбудову університету».
- 2011 р. – присвоєно звання «Почесний професор» кафедри історії України Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.
- 2013 р. – нагороджено «Почесною грамотою» Президії НАН України.
- 2014 р., 10 травня – нагороджено медаллю «За збереження історії» Всеукраїнської громадської організації «Спілка ветеранів та працівників силових структур України “Звитяга”».
- 2015, лютий – Рішенням Президії Академії соціальних наук України обрано академіком АСНУ.

I

МАТЕРІАЛИ ПРО О. ГУРЖІЯ

1997

1. *Мовчан О.М.* Наукові праці, видані поліграфічною дільницею Інституту історії України НАНУ 1988-1997: анотований бібліогр. покажчик / О.М.Мовчан. — К., 1997. — С. 7, 8, 11, 29, 30, 56, 57, 70, 71.
2. *Реєнт О.* Огляд видань Інституту історії України НАНУ. За останнє 10-річчя / О. Реєнт, О. Лисенко. — К., 1997. — С. 11, 12, 13, 14.

1998

3. *Овчаренко П.* Гуржій Олександр Іванович // Вчені Інституту історії України. Біобібліографічний довідник. Серія: Українські історики. — К.: Інститут історії України НАНУ, 1998. — С. 75-76.
4. *Санцевич А.* Інститут історії України НАН України. Історіографічний нарис (До 60-річчя установи). — К.: Інститут історії України НАНУ, 1998. — С. 89, 102, 106, 115, 116, 123.

2002

5. Не стріляйте у минуле... : [інтерв'ю] // Народна армія. — 2002. — 26 лип. № 134 (2556). — С. 1, 6.

2003

6. *Ковальчук О. Гуржій Олександр Іванович / О. Ковальчук // Українські історики ХХ століття: біобібліогр. довідник. — К.; Л., 2003. — Вип. 2, ч. 1. — С. 86.*

2004

7. *Гуржій Олександр Іванович // Хто є хто в Україні. — К.: Вид. «К.І.С.», 2004. — С. 206.*

2007

8. *Росляк Р. Коли слова підтверджуються справами. Інститут історії України відзначає своє 70-річчя / Р. Росляк // Народна армія. — 2007. — 30 січ. — С. 7.*
9. *Голобуцький І. «Пишаюся долею батька» / І. Голобуцький // Слово просвіти. — 2007. — 10 січ. — С. 3.*

2008

10. *Гуржій О. Порини /О.Гуржій. — Черкаси: Вид.: Чабаненко Ю., 2008. — 196 с.*

2010

11. *Гуржій Олександр Іванович: доктор історичних наук, професор. Біобібліографічний покажчик / Уклад.: Л.І. Синявська, О.З. Силка; авт. вступ. ст. О.П. Реєнт, О.О. Драч. — Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2010. — 64 с.*

II

НАУКОВЕ КЕРІВНИЦТВО О. ГУРЖІЄМ

1. *Гордуновський О.М.* Організація, розвиток і напрямки хлібної торгівлі в Південній Україні XIX століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.М. Гордуновський; Інститут історії України НАН України. — Київ, 2011. — 34 с.
2. *Дешевенко Л.П.* Збройна боротьба проти соціального гніту на Півночі Гетьманщини в XVIII столітті: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Л.П. Дешевенко; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2009. — 20 с.
3. *Завалко Н.В.* О.К. Касименко (1905–1971 рр.): український історик і влада: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н.В. Завалко; Ін-т іст. України НАН України. — К., 2013. — 22 с.
4. *Капітан Л.І.* «Український історичний журнал» у контексті дослідження історії України XIV — середини XVII ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.06 «Історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни» / Л.І. Капітан; Дніпропетровський держ. ун-т. — Д., 2000. — 20 с.
5. *Лега А.Ю.* Участь Збройних Сил України у міжнародних миротворчих операціях (1992–2006 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / А.Ю. Лега; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2009. — 20 с.

6. *Лишко С.В.* Формування і розвиток полків Слобідської України в другій половині XVII–XVIII ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / С.В. Лишко; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2010. — 20 с.
7. *Лоха В.А.* Еволюція соціальної структури та майновий стан населення Переяслава (1648–1785 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В.А. Лоха; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2008. — 20 с.
8. *Мирончук А.С.* Законодавча комісія зі створення проекту нового «Уложення» 1767–1768 рр.: історіографія проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.06 — історіографія, джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / А.С. Мирончук; Інститут історії України НАН України. — К., 2015. — 24 с.
9. *Муха В.А.* Розвиток воєнно-теоретичних поглядів у творчій спадщині генерала М.І. Драгомирова: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 20.02.22 «Військова історія» / В.А. Муха; Нац. акад. оборони України. — К., 2004. — 19 с.
10. *Підгорецький Ю.В.* Застосування ракетних військ і артилерії в особливих умовах за досвідом локальних війн і збройних конфліктів кінця XX — початку XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 20.02.22 «Військова історія» / Ю.В. Підгорецький; Нац. акад. оборони України. — К., 2004. — 16 с.
11. *Робак І.Ю.* Історичні умови організації та специфіка розвитку охорони здоров'я в Харкові (XVIII — початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.Ю. Робак; Ін-т іст. України НАН України. — К., 2009. — 40 с.
12. *Терентьєва О.О.* Просвітницька та благодійна діяльність грецьких купців діаспори: на прикладі діяльності родини Зосимів (кін. XVIII — сер. XIX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02

- «Всесвітня історія» / О.О. Терентьева; Ін-т іст. України НАН України. — К., 2004. — 20 с.
13. Тимошенко Ю.О. Історичні умови та специфіка розвитку спорту й фізичного виховання в радянській Україні в 20-40-ві роки ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Ю.О. Тимошенко; Інститут історії України НАН України. — Київ, 2015. — 38 с.
 14. Чубіна Т.Д. Рід Потоцьких в Україні (тульчинська лінія): суспільно-політичні та культурологічні аспекти: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Т.Д. Чубіна; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2008. — 36 с.
 15. Якубова Т. А. Місто-фортеця Очаків та його стратегічне значення в російсько-українсько-турецькому протистоянні ХVІІІ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Т.А. Якубова; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». — К., 2006. — 19 с.

III

АВТОРЕФЕРАТИ ДИСЕРТАЦІЙ, ЗАХИЩЕНИХ ПРИ ОПОНУВАННІ О. ГУРЖІЯ

1. *Беренштейн О.Б.* Дискримінаційна політика царського уряду щодо євреїв у другій половині ХІХ століття (за матеріалами Правобережної України): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія (Етнографія)» / О.Б. Беренштейн; Ін-т нац. відносин і політології. — К., 1995. — 20 с.
2. *Берест Р.Я.* Середньовічні монастирі Галичини (житло і побут): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія» / Р.Я. Берест; Прикарпатський нац. ун-т імені Василя Стефаника. — Івано-Франківськ, 2012. — 32 с.
3. *Бодрухин В.М.* Князівська влада і проблеми державотворення в Україні: удільний період (ХІІ–ХІV ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В.М. Бодрухин; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2005. — 39 с.
4. *Бондарук Т.І.* Концепція західноруського права та її вплив на розвиток української історико-правової науки: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових вчень» / Т.І. Бондарук; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького. — К., 1995. — 18 с.

5. *Бортнікова А.В.* Становлення і розвиток міського управління на Волині XV–XVI ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / А.В. Бортнікова; Дніпропетровський нац. ун-т імені Олеса Гончара. — Дніпропетровськ, 2014. — 40 с.
6. *Володько В.В.* Чиновники системи управління та судочинства Київського намісництва (80-ті — перша половина 90-х рр. XVIII ст.): соціо-професійний портрет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В.В. Володько; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2007. — 23 с.
7. *Волошин Ю.В.* Розкольницькі слободи на території Північної Гетьманщини у XVIII ст.: історико-демографічний аналіз : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Ю.В. Волошин; Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». — К., 2006. — 35 с.
8. *Гордуновський О.М.* Поміщицькі господарства Правобережної України в умовах розвитку товарно-грошових відносин у першій половині XIX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.М. Гордуновський; Донецький держ. ун-т. — Донецьк, 2000. — 20 с.
9. *Жовтий С.А.* Роль українців у розвитку російської культури в другій половині XVII–XVIII століттях: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 09.00.12 «Українознавство (історичні науки)» / С.А. Жовтий; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2011. — 16 с.
10. *Завальнюк К.В.* Українсько-білоруські торговельні зв'язки (XIX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / К.В. Завальнюк; Ін-т іст. України НАН України. — К., 1998. — 21 с.
11. *Кісіль І.М.* Соціально-економічне становище міщан Гетьманщини (друга половина XVII — друга половина XVIII ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд.

- іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.М. Кісіль; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 19 с.
12. Колесов Е.Є. Інформаційна боротьба в воєнних конфліктах другої половини ХХ ст.: історичний аспект: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / Е.Є. Колесов; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2007. — 20 с.
 13. Кривошея І.І. Козацька старшина Переяславського полку (1648–1782): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.І. Кривошея; Київський ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 1998. — 16 с.
 14. Кузьмук О.С. Військо Запорозьке Низове і київські чоловічі монастирі в XVII–XVIII ст.: еволюція взаємовідносин: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.С. Кузьмук; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2005. — 16 с.
 15. Лазанская Т.И. Государственные крестьяне Левобережной Украины в первой половине XIX в.: автореф. дисс. на присвоение науч. степени канд. ист. наук: спец. 07.00.02 «История СССР» / Т.И. Лазанская; Ин-т ист. АН УССР. — К., 1986. — 19 с.
 16. Левченко Л.Л. Миколаївське і Севастопольське військове губернаторство (1805–1900 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Л.Л. Левченко; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2003. — 20 с.
 17. Литвин І.В. Значення Михайлівського Золотоверхого монастиря в духовному та соціально-економічному житті України у 1620–1786 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.В. Литвин; Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2009. — 19 с.
 18. Лук'яненко В.П. Аграрне питання в громадсько-політичній думці України на початку ХХ ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В.П. Лук'яненко; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2009. — 20 с.

19. *Морозов О.В.* Діяльність митних органів Російської імперії в українських губерніях (XVIII – початок XX ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.В. Морозов; Дніпропетровський нац. ун-т імені Олеся Гончара. – Дніпропетровськ, 2012. – 34 с.
20. *Орловська О.М.* Формування та розвиток етнічної самосвідомості українців (русів) X – першої половини XVII ст. (джерелознавче дослідження): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія» / О.М. Орловська; Ін-т нац. відносин і політології. – К., 1996. – 26 с.
21. *Подкупко Т.Л.* Чорноморська проблема в контексті державницьких змагань української козацької старшини (середина XVII – початок XVIII ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Т.Л. Подкупко; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечникова. – О., 2003. – 19 с.
22. *Репан О.А.* Козацтво Лівобережної України і російсько-турецька війна 1735–1739 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.А. Репан; Дніпропетровський нац. ун-т. – Д., 2003. – 16 с.
23. *Резнік В.І.* Розвиток високоточних авіаційних засобів ураження у другій половині XX – на початку XXI століття: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 20.02.22 «Військова історія» / В.І. Резнік; Національна акад. оборони України. – К., 2007. – 19 с.
24. *Романенко І.С.* Українське питання в роботі археологічних з'їздів (1869–1911 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.С. Романенко; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. – Черкаси, 2011. – 20 с.
25. *Романюк Н.Й.* Сільське підприємництво доби капіталістичної модернізації України: 1861–1914 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра. іст. наук: спец. 07.00.01

- «Історія України» / Н.Й. Романюк; Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2014. — 40 с.
26. *Рубан Н.М.* Розвиток земської медицини в Україні (1865–1914 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н.М. Рубан; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2003. — 19 с.
 27. *Сиреджук П.С.* История заселения Галичской земли в XIV–XVIII вв.: автореф. дисс. на присвоение науч. степени канд. ист. наук: спец. 07.00.02 «История СССР» / П.С. Сиреджук; Львовский гос. ун-т. — Л., 1989. — 18 с.
 28. *Скрипник Л.В.* Полтавська битва 1709 р.: причини, хід та історичне значення для України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Л.В. Скрипник; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького. — Черкаси, 2009. — 20 с.
 29. *Смуток Л.В.* Адміністративний, господарський та етноконфесійний розвиток Нового Самбора у XV–XVIII ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Л.В. Смуток; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2008. — 16 с.
 30. *Степанов В.П.* Етнографічне вивчення українського населення Бессарабії XIX — початку XX сторіччя (історіографічний аспект): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.05 «Етнологія» / В.П. Степанов; Ін-т нац. відносин і політології. — К., 1997. — 23 с.
 31. *Темірова Н.Р.* Соціально-економічна еволюція поміщицтва України в 1861–1917 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н.Р. Темірова; Донецький нац. ун-т. — Донецьк, 2003. — 35 с.
 32. *Фещенко А.Л.* Застосування безпілотних літальних апаратів у воєнних конфліктах кінця XX — початку XXI ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 20.02.22 «Військова історія» / А.Л. Фещенко; Національна акад. оборони України. — К., 2011. — 20 с.
 33. *Хомутовська І.І.* Внесок Б.М. Мозолевського в історичну та археологічну спадщину України: автореф. дис. на

здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / І.І. Хомутовська; Миколаївський нац. ун-т імені В.О. Сухомлинського. — Миколаїв, 2012. — 20 с.

34. *Чорний О.В.* Підготовка спеціалістів для морського флоту в Україні в останній чверті XVIII — на початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / О.В. Чорний; Національний пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. — К., 2007. — 19 с.
35. *Щербак Н.О.* Особливості національної політики російського уряду на Правобережній Україні наприкінці XVIII — початку XX ст.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Н.О. Щербак; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2006. — 38 с.

IV

ХРОНОЛОГІЧНИЙ ПОКАЖЧИК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ

1974

1. Комсомол – это сила, молодость : [вірш] // Промінь. – 1974. – 23 груд. – С. 1.

1975

2. В золоте леса : [вірш] // Промінь. – 1975. – 22 верес. – С. 2.
3. Покликання : [нарис] // Молода гвардія. – 1975. – 22 лип. – С. 2.
4. Покоління, яке розбудило народ до свободи // Промінь. – 1975. – 22 груд. – С. 2.
5. С любов'ю к матери родной : [вірш] // Промінь. – 1975. – 2 черв. – С. 2.
6. Сторінки героїчної боротьби : До 70-річчя революційних подій 1905 року на Україні // Київська правда. – 1975. – 7 груд. – С. 4.
7. Факультатив з історії // Радянська освіта. – 1975. – 27 груд. – С. 3.
8. Яскрава сторінка героїчної боротьби : До 70-річчя грудневого повстання на Україні // Промінь. – 1975. – 3 листоп. – С. 2.

1976

9. Атеїзм – норма свідомості / О.І. Гуржій, І.О. Корнієнко // Заклик. – 1976. – № 10. – С. 13-14. – (Українською та російською мовами).
10. День факультету : [нарис] // Промінь. – 1976. – 26 квіт. – С. 2.
11. Зміст і радість вільних годин : [нарис] // Молода гвардія. – 1976. – 12 трав. – С. 2.
12. Іван Франко – поборник дружби російського і українського народів // Промінь. – 1976. – 7 черв. – С. 2.
13. Історія – наставниця життя // Молода гвардія. – 1976. – 30 берез. – С. 3.

1977

14. Атеїзм у творчості Т.Г. Шевченка // Промінь. – 1977. – 7 берез. – С. 2.

1978

15. Дружба, загартована у віках : 325 років воз'єднання України з Росією / О.І. Гуржій, Т.Є. Святненко // Молода гвардія. – 1978. – 17 листоп. – С. 2-3.

1979

16. Виникнення міста : З приводу 1500-річчя з часу заснування Києва. // Промінь. – 1979. – 8 верес. – С. 2.
17. Дружба, зміцніла в віках // Промінь. – 1979. – 10 лют. – С. 2.
18. Феодальне землеволодіння і джерела його зростання на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст. // Український історичний журнал. – 1979. – № 11 (224). – С. 87-94.
19. Шляхом дружби і братерства / О.І. Гуржій, Т.Є. Святненко // Черкаська правда. – 1979. – 18 січ. – С. 2.

20. Эхо войны : [вірш] // Промінь. — 1979. — 20 жовт. — С. 2.

1980

21. Торговими шляхами. Соціально-економічний розвиток Києва у XVIII столітті // Вечірній Київ. — 1980. — 10 січ. — С. 2.

1981

22. Воспитание коммунистического отношения к труду у работников сельского хозяйства / А.И. Гуржий, В.М. Синельников // Новый человек: факторы становления / под ред. И.П. Стогния. — К., 1981. — С. 116-135.
23. Двісті років тому // Промінь. — 1981. — 2 лип. — С. 2.
24. Землеволодіння селян і рядових козаків на Лівобережній Україні у другій половині XVII — 60-х роках XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1981. — № 5 (242). — С. 72-82.
25. Мужній поборник правди : До 125-річчя з дня народження Івана Франка // Прапор комунізму. — 1981. — 27 серп. — С. 3.

1982

26. За спасением к ... «ясновидцу» / А.И. Гуржий, П.Г. Яковенко // Комсомольское знамя. — 1982. — 3 нояб. № 207 (10757). — С. 2.
27. Рядове козацтво і його місце в класово-становій структурі суспільства Лівобережної України першої половини XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1982. — № 8 (257). — С. 89-96.
28. Творчі зв'язки / О.І. Гуржій, П.Г. Яковенко // Молода гвардія. — 1982. — 13 листоп. № 216 (6920). — С. 3.
29. Укрепление русско-украинских экономических связей в XVIII в. / А.И. Гуржий, В.А. Смолий // Дружба и брат-

ство русского и украинского народов: в 2 т. — К., 1982. — Т. 1. — С. 146-158.

30. Чернечий одяг антикомунізму / О.І. Гуржій, П.Г. Яковенко // Прапор комунізму. — 1982. — 6 серп. № 181 (1381). — С. 2.
31. Чернечий одяг антикомунізму / О.І. Гуржій, П.Г. Яковенко // Промінь. — 1982. — 1 лип. № 25 (547). — С. 2.

1983

32. Витоки традицій / О.І. Гуржій, В.М. Ричка // Культура і життя. — 1983. — 25 груд. № 52 (2704). — С. 2.
33. Города // История Украинской ССР : в 10 т. — К., 1983. — Т. 3: Освободительная война и воссоединение Украины с Россией. Начало разложения феодализма и зарождение капиталистических отношений (вторая половина XVII-XVIII в.). — С. 425-431.
34. Социально-экономическое развитие и административное устройство города / А.И. Гуржий, В.А. Щербак // История Киева : в 3 т., 4 кн. — К., 1983. — Т. 2, гл. II, § 1. — С. 57-74.
35. Усиление антифеодального движения на Левобережье, Слобожанщине и Запорожье / А.И. Гуржий, Л.Г. Мельник // История Украинской ССР : в 10 т. — К., 1983. — Т. 3: Освободительная война и воссоединение Украины с Россией. Начало разложения феодализма и зарождение капиталистических отношений (вторая половина XVII-XVIII в.). — С. 495-506. — (Именной указатель. — С. 686-693).
36. Формирование крупного феодального землевладения козацкой старшины на Левобережной Украине (Вторая половина XVII — 60-е годы XVIII в.) // История СССР. — 1983. — № 3 (май, июнь). — С. 153-162.

1984

37. До питання про феодальну ренту і повинності на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст. //

Український історичний журнал. — 1984. — № 1 (274). — С. 84–92.

38. Место «займанщины» в общей структуре аграрных отношений на Левобережной Украине во второй половине XVII–XVIII вв. // Актуальные вопросы исторической науки : сб. материалов городской науч. конф. молодых учёных, посвящ. 60-летию образования СССР, Киев, 21–22 дек. 1982 г. — К., 1984. — С. 23–25.
39. Місіонери в сутанах антикомунізму / О. Гуржій, П. Яковенко // Прапор комунізму. — 1984. — 25 жовт. № 246 (2042). — С. 2.
40. Територія Києва у XVIII столітті // Промінь. — 1984. — 15 листоп. № 37 (645). — С. 2.

1985

41. Заїмка землі й вільні військові села та містечка в загальному розвитку аграрних відносин на Лівобережній Україні (друга половина XVII — перша половина XVIII ст.) // Історія та історіографія України : зб. наук. праць, присвяч. пам'яті чл.-кор. АН УРСР Івана Олександровича Гуржія. — К., 1985. — С. 58–66.
42. Класи-стани та їх еволюція на Лівобережній Україні в період пізнього феодалізму // Український історичний журнал. — 1985. — № 3 (288). — С. 71–80.
43. ЧССР. Впевнений погляд у майбутнє / О. Гуржій, П. Яковенко // Прапор комунізму. — 1985. — 23 листоп. — С. 3.

1986

44. Вшанування доктора історичних наук К.І. Стецюк у зв'язку з її ювілеєм / О.І. Гуржій, Т.Є. Іванова // Український історичний журнал. — 1986. — № 3 (300). — С. 159–160.
45. Еволюція селянського класу-стану на Україні в системі феодальної суспільно-економічної формації : матеріали

супільно-політичних читань «Історія класів і соціальних груп Української РСР» // Український історичний журнал. — 1986. — № 12 (309). — С. 99–100.

46. Историография социально-экономического развития и политического положения Украины // Историография истории Украинской ССР. — К., 1986. — С. 98–112.
47. Основні закономірності розвитку торгівлі і місцевих ринків на Україні у XVIII ст. // Український історичний журнал. — 1986. — № 8 (305). — С. 17–28.
48. Про характер земельної власності та землеволодіння на Україні за доби пізнього феодалізму // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. — К., 1986. — Вип. 12. — С. 65–69.
49. Соціально-економічний розвиток і адміністративний устрій міста / О.І. Гуржій, В.О. Щербак // Історія Києва : у 3 т., 4 кн. — К., 1986. — Т. 2. — С. 53–69.
50. Соціально-правове становище селян і міщан на Лівобережній Україні в першій половині XVIII ст. // Феодалізм: економіка, класова боротьба, культура : зб. наук. праць. — К., 1986. — С. 162–176.
51. Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 135 с.: табл.

1987

52. Антикріпосницький селянський рух на Україні в першій половині XIX ст. Устим Кармалюк. — К.: М-во освіти УРСР, 1987 // Сценарій діафільму. — (Матеріал для школи).

1988

53. До питання про утворення національної території України (XVIII ст.). // Народна творчість та етнографія. — 1988. — № 1. — С. 28–38.

54. Мануфактурне виробництво на Україні // Книга для читання з історії Української РСР (7-8 класи). – К., 1988. – С. 100-104.
55. Про фальсифікації возз'єднання України з Росією // Інформаційний бюлетень. – К., 1988. – № 1: Проблеми історії: факти, думки, пошуки. – С. 1-7.
56. Проблеми соціально-економічного розвитку України періоду пізнього феодалізму в буржуазній і буржуазно-націоналістичній історіографії // Український історичний журнал. – 1988. – № 9 (330). – С. 36-44.

1989

57. Дискусія з канадським ученим : [м. Київ, 1988 р.] // Український історичний журнал. – 1989. – № 5 (338). – С. 157-158.
58. Зміни в соціальній структурі селянства Лівобережної й Слобідської України у XVIII ст. // Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – К., 1989. – № 15. – С. 70-76.
59. Коментарі // Яворницький Д.І. Дніпрові пороги. Географічно-історичний нарис. – Д., 1989. – С. 137-141.
60. «Круглий стіл» з питань історії феодалізму на Україні : [м. Кам'янець-Подільський] // Український історичний журнал. – 1989. – № 9 (342). – С. 157-158.
61. Людина, повна любові і знань // Яворницький Д.І. Дніпрові пороги. Географічно-історичний нарис. – Д., 1989. – С. 5-9.
62. Мануфактурное производство на Украине // Книга для чтения по истории Украинской ССР (8-9 классы). – К., 1989. – С. 115-120.
63. М.С. Грушевський про соціальну структуру середньовічної України // Історія України. Нові підходи в історіографії та археографії. – К.: Ін-т іст. АН УРСР, 1989. – № 10. – С. 3-19. – (Препринт).
64. Політичні та соціальні ідеї на Україні у 1550-1648 рр. – К.: Ін-т іст. АН УРСР, 1989. – № 5. – С. 12-14. – (Препринт).

65. Примітки / О.І. Гуржій, Т.Ю. Гирич, П.М. Сас // Описи Київського намісництва 70-80 років XVIII ст. — К., 1989. — С. 320-325.
66. Спадщина / В.А. Смолій, О.І. Гуржій // Вітчизна. — 1989. — № 1. — С. 168-172.
67. Третий Литовский Статут в памятниках украинского права второй половины XVII-XVIII вв. // Третий Литовский Статут 1588 года : материалы Респ. науч. конф., посвящ. 400-летию Третьего Статута. — Вильнюс, 1989. — С. 157-163.
68. Український народ: походження, формування народності // Радянська школа. — 1989. — № 12. — С. 28-32.
69. Чи вдалося Богдану Хмельницькому створити Українську державу? Як вона була організована? // Історія України в запитаннях та відповідях. — К., 1989. — Вип. 1. — С. 13-14.

1990

70. Втамування «історичної спраги» : [інтерв'ю] / О.І. Гуржій, В.А. Смолій // Вечірній Київ. — 1990. — 3 січ. — С. 2.
71. Дальший розвиток української народності і поступове переростання її у буржуазну націю (друга половина XVII-XVIII ст.) // Радянська школа. — 1990. — № 1. — С. 22-26.
72. Зміцнення економічних зв'язків — важлива умова переростання народності в буржуазну націю // Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — К., 1990. — С. 176-189.
73. Підсусідництво — як соціальне явище на Україні доби феодалізму // Феодалізм на Україні : зб. наук. праць. — К., 1990. — С. 66-79.
74. Праця П.С. Єфименка про П.І. Калнишевського (До 300-річчя з дня народження) // Український історичний журнал. — 1990. — № 12 (357). — С. 121-122.

75. Примечания / А.И. Гуржий, В.М. Рычка // М.С. Грушевский. Очерк истории украинского народа. — К., 1990. — С. 366–383.
76. Про шляхи перебудови суспільствознавства / В.І. Кузнецов, М.С. Бургін, О.І. Гуржій [та ін.] // Вісник Академії наук Української РСР. — 1990. — № 11. — С. 7–14.
77. П.С. Ефименко. Калнышевский, последний кошевой Запорожской Сечи, 1691–1803 / уряд. та прим. О.І. Гуржія // Український історичний журнал. — 1990. — № 12 (357). — С. 122–131.
78. Розвиток елементів капіталізму в сільському господарстві, аграрних відносинах і промисловості та їх вплив на економічну спільність народності // Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — К., 1990. — С. 165–176.
79. Становлення української феодальної державності / В.А. Смолій, О.І. Гуржій // Український історичний журнал. — 1990. — № 10 (355). — С. 10–20.
80. У пошуках історичної правди : [розмова за «круглим столом», присвячена річниці Полтавської битви] // Зоря Полтавщини. — 1990. — 7 лип.
81. Формування національної території у XVIII ст. Зміни в народонаселенні // Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії. — К., 1990. — С. 98–109.

1991

82. История: путь к истине. Не пойти бы на поводу у конъюнктуры : [интервью д.и.н., зам. директора Института истории Украины АН Украины В.А. Смолия] / А.И. Гуржий, П.Г. Яковенко // Юность. Вестник молодежной информации Укринформ. — 1991. — № 21, № 22–24.
83. Иван Скоропадський // Дніпро. — 1991. — № 8. — С. 134–141.

84. Новые факты, новые истины : [беседа с д.и.н., зам. директора Института истории Украины АН Украины В.А. Смолием] / А.И. Гуржий, П.Г. Яковенко // Факт. — 1991. — 22 нояб. (№ 46). — С. 5. — (На русском и украинском языках).
85. Барвінський О. Гетьман Іван Мазепа. Зруйновання Запорозької Січі / упоряд. О.І. Гуржій // Друг читача. — 1991. — 23 жовт. — С. 3.
86. Описи Харківського намісництва кінця XVIII ст. / упоряд.: О.І. Гуржій, В.О. Пірко. — К.: Наук. думка, 1991. — 224 с. — (Примітки. — С. 194-197; Іменний покажчик. — С. 201-206; Географічний покажчик. — С. 207-221).
87. Повернення через сто літ // Друг читача. — 1991. — 23 жовт. — С. 1.
88. Прагнули не всі... (Деякі історичні уточнення щодо Переяславської ради) // Культура і життя. — 1991. — 30 листоп.
89. Примечания / А.И. Гуржий, В.М. Рычка // Грушевский М.С. Очерк истории украинского народа. — 2-е изд. — К., 1991. — С. 366-383.
90. Соціально-економічний розвиток України в другій половині XVII-XVIII ст. // Історія України: Курс лекцій : у 2 кн. — К., 1991. — Кн. 1: Від найдавніших часів до кінця XIX століття. — С. 260-283.
91. Україна в Політиці Петра І. Про що раніше мало писали радянські історики // Культура і життя. — 1991. — 2 берез. (№ 9). — С. 6.
92. Україна в Політиці Петра І. Про що раніше мало писали радянські історики // Життя і слово. — 1991. — 8 квіт. — С. 5, 11.
93. Що відомо про існування сотенної та курінної адміністрації на Україні? Що таке козацька рада? Хто такі кошовий отаман і хорунжий? // Історія України в запитаннях та відповідях. — К., 1991. — Вип. 3. — С. 15.
94. Що відомо про родовід гетьмана І. Скоропадського? // Історія України в запитаннях та відповідях. — К., 1991. — Вип. 3. — С. 11-12.

95. Як і коли почала формуватися українська нація / В.А. Смолій, О.І. Гуржій. — К.: Наук. думка, 1991. — 112 с.: іл.
96. Якою була політика Петра I щодо України? // Історія України в запитаннях та відповідях. — К., 1991. — Вип. 3. — С. 18-19.

1992

97. Держава Б. Хмельницького в територіальному відношенні // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали Других Всеукраїнських іст. читань, [Черкаси, 19-20 трав. 1992 р.]. — Черкаси, 1992. — С. 12-15.
98. Про особливості українсько-російських взаємовідносин у середині XVII ст. (1654-1657 рр.) // Український історичний журнал. — 1992. — № 10-11 (380-381). — С. 13-23.
99. Сусальна позолота чи історична безвихідь? // Віче. — К., 1992. — № 3 (черв.). — С. 101-109.
100. Українська козацька держава в другій половині XVII ст.: територіальні межі та населення // Історичні зошити. — К., 1992. — № 9. — 56 с.

1993

101. Відома і чута у всіх кінцях землі: друга половина IX — перша половина XII ст. / упоряд. О. І. Гуржій. — К.: Україна, 1993. — 330 с. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).
102. До питання про кількість та етнічний склад населення України у другій половині XVII ст. // Український історичний журнал. — 1993. — № 4-6 (385-387). — С. 43-49.
103. Іван Скоропадський // Історія України в особах IX-XVIII ст. — К., 1993. — С. 359-365.
104. Лівобережне та слобідське козацтво в загальній структурі феодального суспільства України (друга половина

XVII-XVIII ст.) // Українське козацтво: витоки, еволюція, спадщина : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 500-річчю українського козацтва, [Київ-Дніпропетровськ, 13-17 трав. 1991 р.] : у 3 вип. — К., 1993. — Вип. 1. — С. 136-139.

105. «Міста збирають сили» : [сценарій] / О. Гуржій, А. Шевчук. — К.: Національна кінематека України; Студія Київнаукфільм, 1993.
106. На лезі між Москвою і Варшавою : [сценарій] / О. Гуржій, А. Шевчук. — К.: Національна кінематека України; Студія Київнаукфільм, 1993.
107. Примітки // Відома і чути у всіх кінцях землі: друга половина IX — перша половина XII ст. / упоряд. О.І. Гуржій. — К., 1993. — С. 321-329. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).
108. Слово до читача // Відома і чути у всіх кінцях землі: друга половина IX — перша половина XII ст. — К., 1993. — С. 5-17. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).
109. Штрихи к портрету «настоящего историка» // Бантыш-Каменский Д.Н. История Малой России от водворения славян в сей стране до уничтожения гетьманства. — К., 1993. — С. 5-16.

1994

110. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної та Слобідської України (друга половина XVII-XVIII ст.). — К. : Ін-т іст. України НАН України, 1994. — 107 с.
111. Іван Скоропадський // Володарі гетьманської булави. — К., 1994. — С. 403-417.
112. Іван Скоропадський // Український історичний календар ' 95. — К., 1994. — С. 121-123.
113. Остаточна ліквідація державних кордонів України в другій половині XVIII ст. // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали

Четвертих Всеукраїнських іст. читань, присвяч. чл.-кор. НАН України Федора Павловича Шевченка (з нагоди 80-річчя), [Черкаси, 16–18 трав. 1994 р.]. — К.; Черкаси, 1994. — С. 89–93.

114. Післямова // Багалій Д.І. Нарис історії України. Доба натурального господарства. — К., 1994. — С. 283–287.
115. Право в Українській козацькій державі (друга половина XVII–XVIII ст.) // Історичні зошити. — К.: Ін-т іст. України АН України, 1994. — 48 с.
116. Примітки // Ролле Й. Жінки при Чигиринському дворі. — К., 1994. — С. 54–55.
117. Український народ: походження, формування народності / О.І. Гуржій, В.М. Ричка // Українознавство : посіб. — К., 1994. — С. 21–34.

1995

118. Витоки: від найдавніших часів до першої половини IX ст. / упоряд. і прим. О.І. Гуржія ; передм. В.М. Рички, О.І. Гуржія. — К.: Україна, 1995. — 416 с. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).
119. Державні кордони України та їх поступова ліквідація наприкінці XVII–XVIII ст. // Історія українського середньовіччя: козацька доба : зб. наук. праць : у 2 ч. — К., 1995. — Ч. 1. — С. 50–71.
120. Здобутки і втрати союзу з царями // Історія України: нове бачення : у 2 т. — К., 1995. — Т. 1. — С. 219–244.
121. Іван Скоропадський // Володарі гетьманської булави. — К., 1995. — С. 403–417.
122. Переяславська угода 1654 р. та її наслідки у сприйнятті сучасників-українців // Українсько-російський договір 1654 р. Нові підходи до історії міждержавних стосунків : матеріали наук.-теорет. семінару. — К., 1995. — С. 50–52.
123. Переяславська угода і українсько-російські стосунки 1654–1657 рр. у сприйнятті народних мас України // Українська козацька держава: витоки та шляхи істо-

ричного розвитку : матеріали П'ятих Всеукраїнських іст. читань, присвяч. до 400-річчя від дня народж. Богдана Хмельницького, [Черкаси, 15-17 трав. 1995 р.] : [зб. наук. праць]. — К.; Черкаси, 1995. — С. 196-198.

124. Примітки / О.І. Гуржій, В.М. Ричка // Витоки: від найдавніших часів до першої половини IX ст. — К., 1995. — С. 411-415.
125. Про деякі оцінки політичної й військової діяльності Богдана Хмельницького в історичних піснях та думах українського народу // Доба Богдана Хмельницького : зб. наук. праць. — К., 1995. — С. 161-167.
126. Слово до читача / О.І. Гуржій, В.М. Ричка // Витоки: від найдавніших часів до першої половини IX ст. — К., 1995. — С. 5-18.

1996

127. Політична та військова діяльність Богдана Хмельницького в оцінці М. С. Грушевського // Богдан Хмельницький та його доба : матеріали Міжнар. наук. конф., присвяч. 400-річчю від дня народж. Великого Гетьмана, [Київ, 24-25 жовт. 1995 р.]. — К., 1996. — С. 164-168.
128. Примітки // Руїна: друга половина XVII ст. — К., 1996. — С. 426-430.
129. Руїна: друга половина XVII ст. / упоряд. і авт. передм. О.І. Гуржій. — К.: Україна, 1996. — 431 с. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).
130. Слово до читача // Руїна: друга половина XVII ст. — К., 1996. — С. 5-16.
131. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи, 1996. — 222 с.: іл., табл., карти.

1997

132. Богун Іван // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 62-63.

133. Гетьман Іван Скоропадський і запорожці (1708–1722 рр.) // Запорозьке козацтво в українській історії, культурі та національній самосвідомості : матеріали Міжнар. наук. конф. – К.; Запоріжжя, 1997. – С. 87–102.
134. Гетьманщина // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 112.
135. Городники // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 117.
136. Державець // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 130.
137. Дідичі // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 134.
138. Евекта // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 144.
139. «Екстракт малоросійських прав» // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 144–145.
140. Життя, довжиною в річку // Демократична Україна. – 1997. – 20 берез. № 32 (21980). – С. 3.
141. Загородники // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 156.
142. Займанщина // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 156.
143. Звичаєве право // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 162.
144. Зимівник // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 164.
145. Історія держави і права України : навч. посіб. / за ред. А.С. Чайковського. – К., 1997. – 240 с.
146. Історія України : навч. посіб. / В.Ф. Верстюк, О.В. Гарань, О.І. Гуржій [та ін.]. – К.: Вид. дім «Альтернативи», 1997. – 416 с.: іл.
147. Козацьке звичаєве право // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 201.
148. Кочубей Василь Леонтіївич // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 217.
149. Кріпацтво, кріпосне право // Малий словник історії України. – К., 1997. – С. 222.

150. Ліквідація козацької державності // Історія України. — К., 1997. — С. 114-125.
151. Малоросія // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 247-248.
152. Муравський шлях // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 265-266.
153. Нова Сербія // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 275-276.
154. Охотники // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 292.
155. Панщина // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 296.
156. Підсусідки // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 309.
157. Посполиті // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 320-321.
158. Примітки // Описи Лівобережної України кінця XVIII — початку XIX ст. — К., 1997. — С. 274-277.
159. Рангові маєтності // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 333.
160. Рангові посполиті // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 333-334.
161. Скоропадський Іван Ілліч // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 364.
162. Стация // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 377.
163. Учений, без якого Україна не обійдеться // Віче. — 1997. — № 8 (65). — С. 109-115.
164. Церковне звичаєве право // Малий словник історії України. — К., 1997. — С. 435.
165. Як запорожці в Петра I «вольності» виборювали // Київська старовина. — 1997. — № 5 (317). — С. 12-23.

1998

166. Богун Іван // Полководці Війська Запорозького. Історичні портрети : у 2 кн. — К., 1998. — Кн. 1. — С. 7-26.

167. Військова діяльність гетьмана І. Скоропадського (1708–1722 рр.) // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. статей. – К., 1998. – Вип. 2. – С. 214–224.
168. Гетьман Іван Скоропадський // Український історичний журнал. – 1998. – № 6 (423). – С. 77–90.
169. Гетьман Іван Скоропадський. – К.: Ін-т іст. України, 1998. – 207 с.
170. Заселення Південної України у XVIII ст. і роль козацтва у цьому процесі // Південна Україна: проблеми історичних досліджень : зб. наук. праць. – Миколаїв, 1998. – Ч. 1. – С. 120–126.
171. Іван Богун: деякі міфи та реальність // Український історичний журнал. – 1998. – № 1 (418). – С. 99–111.
172. Олешківська Січ (1711–1728 рр.) // Козацькі Січі (нарис з історії українського козацтва XVI–XIX ст.). – К.; Запоріжжя, 1998. – С. 132–148.
173. Політичний портрет гетьмана Івана Скоропадського // Національно-визвольна війна українського народу середини XVII століття. Політика, ідеологія, військове мистецтво. – К., 1998. – С. 161–175.
174. Постать гетьмана І. Скоропадського у вітчизняній історіографії // Четверта Академія пам'яті професора Володимира Антоновича, 26–27 берез. 1998 р. : доп. та повідомл. – К., 1999. – С. 240–243.
175. Слово подяки // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. праць та спогадів. – К., 1998. – Чис. 2: Пам'яті видатного вченого історика члена-кореспондента НАН України Івана Олександровича Гуржія. – С. 406–407.

1999

176. Безбородьки // Енциклопедія історії України. Типові статті. – К., 1999. – С. 16–17.
177. Богун Іван // Енциклопедія історії України. Типові статті. – К., 1999. – С. 24–25.

178. Гетьман І. Скоропадський — політичний діяч // Історія України. — 1999. — № 12 (124). — берез. — С. 1-3; № 14 (126). — квіт. — С. 2-3.
179. Гетьман Іван Скоропадський // Український історичний журнал. — 1999. — № 1 (424). — С. 98-104; № 2 (425). — С. 141-153.
180. Гетьманська Україна / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. — К.: Вид. дім «Альтернативи», 1999. — 304 с.: іл. — (Україна крізь віки. Т. 8).
181. Звичаєве право // Енциклопедія історії України. Типові статті. — К., 1999. — С. 52-53.
182. Іван Богун // Історія України. — 1999. — № 41 (153). — листоп. — С. 1-4.
183. Кілька слів про родину вченого // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики : зб. наук. праць та спогадів. — К., 1999. — Чис. 3. — С. 249-253.
184. Основні етапи життя і формування суспільно-політичних поглядів Івана Скоропадського // Історія України. — 1999. — № 7 (119). — лют. — С. 5.
185. [Рецензія] / О.І. Гуржій, А.М. Катренко // Український історичний журнал. — 1999. — № 4 (427). — С. 127-131. — Рец. на кн.: Гурбик А. Аграрна реформа в Україні XVI ст. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 1997. — 64 с.; Гурбик А.О. Еволюція соціально-територіальних спільнот в середньовічній Україні (волесть, дворище, село, сябринна спілка). — К.: Ін-т іст. України НАН України, 1998. — 319 с.
186. Скоропадський Іван Ілліч // Енциклопедія історії України. Типові статті. — К., 1999. — С. 72-73.
187. Стани // Енциклопедія історії України. Типові статті. — К., 1999. — С. 74-75.

2000

188. Военні походи і народні рухи кінця XVII — початку XVIII ст. Українці в Північній війні 1700-1721 рр. // Історія України. — 2000. — № 14 (174). — квіт. — С. 1-4.

189. Діяльність гетьмана І. Скоропадського в оцінках вітчизняних і зарубіжних істориків // Україна в Центральній-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII): студії з історії XI-XVIII століть. — К., 2000. — № 1. — С. 386-396.
190. Ліквідація козацької державності // Історія України : навч. посіб. — 2-е вид. — К., 2000. — С. 129-140.
191. Олекса Довбуш // Історія України в особах. Козаччина. — К., 2000. — С. 235-242.
192. Олекса Довбуш // Історія України. — 2000. — № 29-32 (№ 189-202). — серп. — С. 7.
193. Останні «лицарі свободи» // Історія України. — 2000. — № 15 (175). — квіт. — С. 7-9.
194. Політика І. Скоропадського у сфері торгівлі // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку. — К., 2000. — Вип. 7. — С. 210-225.

2001

195. Аргат // Енциклопедія історії України. Абаза-Ашкеназі. Робочий зошит. — К., 2001. — С. 89.
196. Воєнне мистецтво козацької доби — вагомий внесок у світову воєнну науку // Воєнно-історична наука в Україні: стан і перспективи : матеріали круглого столу, [Київ, 30 трав. 2001 р.]. — К., 2001. — С. 25-27.
197. Примітки // Косач Ю. Рубікон Хмельницького : роман. — К.: Вид-во «Україна», 2001. — С. 245-253.
198. Про Юрія Косача та його роман // Косач Ю. Рубікон Хмельницького : роман. — К.: Вид-во «Україна», 2001. — С. 5-10.
199. Світоглядні засади селянства та міщанства // Українське суспільство на зламі середньовіччя і нового часу. Нариси з історії ментальності та національної свідомості. — К., 2001. — С. 213-231; С. 309-311.
200. Спалах у темряві: середина XVII ст. / упоряд. і авт. передм. О.І. Гуржій. — К.: Вид-во «Україна», 2001. —

399 с. — (Сер. «Історія України в прозових творах та документах»).

201. Становлення поштової справи в українській козацькій державі в другій половині XVII-XVIII ст. // Українська козацька держава: витоки та шляхи історичного розвитку : матеріали Восьмих Всеукраїнських іст. читань : [зб. наук. праць]. — Черкаси, 2001. — С. 59-66.
202. «Український історичний журнал»: з історії виникнення та діяльності / О.І. Гуржій, Л.І. Капітан // Український історичний журнал. — 2001. — № 6 (441). — С. 21-34.
203. Українсько-польський кордон у другій половині XVII-XVIII ст.: проблеми демілітації та історичні реалії // Україна і Польща — стратегічне партнерство на зламі тисячоліть. Історія. Сьогодення. Майбутня перспектива : у 2 ч. — К., 2001. — Ч. 1: Шлях України та Польщі до порозуміння. — С. 60-64.

2002

204. Бойова побудова козацького війська часів гетьмана П. Сагайдачного / О. Гуржій, В. Корнієнко // Діалог: історія, політика, економіка. — К., 2002. — № 3. — С. 102-106.
205. Верлан // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 48.
206. Виборні козаки // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 59-60.
207. Відписні маєтності // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 82.
208. Вільні військові маєтності // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 97.
209. Віно // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 102.

210. Военне мистецтво гетьмана Петра Сагайдачного / О. Гуржій, В. Корнієнко. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2002. — 84 с.: іл. — (Б-ка військового історика).
211. Вотчинна промисловість // Енциклопедія історії України. Робочий зошит 3: Ваврисевич-В'ячеслав. — К., 2002. — С. 102.
212. Дослідження про Україну в складі двох імперій // Воєнна історія. — 2002. — № 5-6. — С. 134-136.
213. «Іван носить плахту, а Настя — булаву»? Суспільно-політичний портрет елітної жінки першої третини XVIII ст. // Соціум. — К., 2002. — Вип. 1. — С. 217-230.
214. Історія України : навч. посіб. / В.Ф. Верстюк, О.В. Гарань, О.І. Гуржій [та ін.]. — 3 вид., доп. й переробл. — К.: Вид. дім «Альтернативи», 2002. — 472 с.: іл.
215. Ліквідація козацької державності // Історія України : навч. посіб. — Вид. 3-є, доп. й переробл. — К., 2002. — С. 129-140.
216. Міф, у який хочеться вірити. З історії бойової еліти українського козацтва / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко // Історія України. — 2002. — № 42 (298). — листоп. — С. 5-11.
217. Наукова біографія // Лидія Пономаренко. Портрет на фоні Києва. — К., 2002. — С. 8-10.
218. Новий погляд на політичну історію України періоду Національної революції XVII століття / О. Гуржій, Т. Чухліб // Історія України. — 2002. — № 2 (258). — січ. — С. 7-8. — Рец. на кн.: *Горобець В.* Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Московією та Варшавою. 1654-1665. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2001. — 533 с.
219. Особливості військово-морського мистецтва українських козаків у першій половині XVII ст. / О. Гуржій, В. Корнієнко // Воєнна історія. — 2002. — № 2. — С. 20-25.
220. Петро Сагайдачний. Основні засади військової стратегії українського війська в першій чверті XVII ст. (за досвідом підготовки і проведення походу на Москву у

- 1617-1618 pp.) : Постаті історії / О. Гуржій, В. Корнієнко // Запорозька старовина. — К.; Запоріжжя. — 2002. — Вип. 2. — С. 62-72.
221. Пошта Гетьманщини в другій половині XVII-XVIII ст. // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : Міжвід. зб. наук. праць. — К., 2002. — № 6. — С. 167-181.
222. [Рецензія] / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб // Український історичний журнал. — 2002. — № 2 (443). — С. 104-114. — Рец. на кн.: *Горобець В.* Еліта козацької України в пошуках політичної легітимації: стосунки з Москвою та Варшавою, 1654-1665. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2001. — 533 с.
223. Свобода як усвідомлена необхідність буття селянства України середини XVII ст. // Український селянин : зб. наук. праць. — Черкаси, 2002. — Вип. 6. — С. 65-68.
224. Створено Інститут воєнної історії! // Волонтер. — 2002. — № 1 (20).
225. Українське селянство другої половини XVII-XVIII ст.: деякі аспекти світогляду та етикету // Історіографічні дослідження в Україні : зб. наук. праць. — К., 2002. — Вип. 11. — С. 52-61.

2003

226. Аргати // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 117.
227. Баліста // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 174.
228. Баналітет // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 177.
229. Басаринка // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 198.
230. Баюрак Василь // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 210-211.
231. Безбородьки // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 211.

232. Бердиш // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 223.
233. Бобилі // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 304.
234. Бобровники // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 308.
235. Богун Іван // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 319-320.
236. Богуна Повстання 1659 // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 320.
237. Бойчук Іван // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 328.
238. Бомбарда // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 336.
239. Булавинське повстання 1707-1709 // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 400-401.
240. Бурлаки // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 412.
241. Верлан // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 484.
242. Виборні козаки // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 500-501.
243. Відписні маєтності // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 529-530.
244. Війни нового покоління та Україна / О.І. Гуржій, І.Ю. Тищенко // Локальні війни та збройні конфлікти сучасності: проблеми розвитку теорії і практики: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., 12 груд. 2002 р. — К., 2003. — С. 14-20.
245. Військова історія // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 545-546.
246. Вільні військові маєтності // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 560.
247. Віно // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 569.
248. «Воєнна історія» // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 595.

249. Вotchинна промисловість // Енциклопедія історії України. — К., 2003. — Т. 1: А-В. — С. 639-640.
250. Гуржій Іван Олександрович // Українські історики ХХ століття. Біобібліографічний довідник. — К.; Л., 2003. — Вип. 2, ч. 1. — С. 85-86.
251. З історії родів України та Росії: Герцики // Україна та Росія: проблеми політичних і соціокультурних відносин : зб. наук. праць. — К., 2003. — С. 566-575.
252. Інтелектуальна еліта Гетьманщини в країнах Західної Європи, Азії та Америки в контексті культурно-релігійних і політичних контактів // Київська старовина. — 2003. — № 2 (350). — берез.-квіт. — С. 22-30.
253. Козацьке таємне братерство / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко // Волонтер. — 2003. — № 1 (24). — С. 18-21.
254. Міщани // Історія української культури : у 5 т. — К., 2003. — Т. 3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть. — С. 421-428.
255. Міщани України другої половини XVII-XVIII ст. як виразники системи цінностей і політичних орієнтацій // Питання історії України : зб. наук. статей. — Чернівці, 2003. — Т. 6. — С. 73-77.
256. Надія Іванівна Миронець: життєвий і творчий шлях // Надія Іванівна Миронець. Бібліографічний покажчик. — К., 2003. — С. 3-13.
257. Надія Миронець — людина і науковець // Пам'ять століть. Україна. — К., 2003. — № 3 (42). — С. 153-158.
258. Новий ракурс у дослідженні міжнародно-правового статусу Української козацької держави / О.І. Гуржій, В.М. Матях // Україна в Центральній-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). — К., 2003. — Вип. 3. — С. 421-426. — Рец. на кн.: Чухліб Т. Гетьмани і монархи. Українська держава в міжнародних відносинах 1648-1714 рр. — К., 2003. — 518 с.
259. Переяславська Рада: очима істориків, мовою документів / упоряд., авт. передм. : О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. — К.: Україна, 2003. — 432 с.: іл.

260. Петро Сагайдачний. Основні засади військової стратегії українського війська в першій чверті XVII століття (за досвідом підготовки і проведення походу на Москву у 1617-1618 рр.) : Постаті історії / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко // Запорозька старовина : спец. випуск. — К.; Запоріжжя, 2003. — С. 64-78.
261. Пошта Гетьманщини в другій половині XVII-XVIII ст. // Історія України. — 2003. — № 2 (306). — січ. — С. 1-5; № 3 (307). — січ. — С. 11-16.
262. Правова культура / О.І. Гуржій, А.О. Гурбик, Ю.Г. Гошко // Історія української культури : у 5 т. — К., 2003. — Т. 3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть. — С. 196-263.
263. Селяни // Історія української культури : у 5 т. — К., 2003. — Т. 3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть. — С. 412-420.
264. Становлення та розвиток поштової справи // Історія української культури : у 5 т. — К., 2003. — Т. 3: Українська культура другої половини XVII-XVIII століть. — С. 1110-1114.

2004

265. Андрусівське Перемир'я / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 26.
266. Боевое построение казацкого войска времён гетьмана П. Сагайдачного / А. Гуржий, В. Корниенко // Диалог: історія, політика, економіка. — К., 2004. — № 4. — С. 72-76.
267. Галагани // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 266.
268. Гаркуша (Миколаєнко) Семен Іванович // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 55.

269. Генеральне слідство про маєтності // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 76-77.
270. Генеральний малоросійський суд // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 77.
271. Герцики та їх місце в історії України та Росії другої половини XVII-XIX ст. // Історія України. — 2004. — № 2 (354). — січ. — С. 1-6.
272. Гетьман Іван Скоропадський і запорожці (1708-1722) // Україна козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва. — К., 2004. — С. 435.
273. Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко. — К.: Вид-во «Україна», 2004. — 190 с.: іл.
274. Гетьманські універсали // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 102.
275. Гетьманщина // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 102-103.
276. Глухівські ради 1750, 1763 // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 123.
277. Городники // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 171.
278. Городові козаки // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 172.
279. Грузини в Україні / О.І. Гуржій, В.М. Устименко // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 226.
280. Гуржій Іван Олександрович // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 256.
281. Державець // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 348.
282. Деякі проблеми становлення купецького стану в Україні. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 81 с.
283. Дитинка // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 397.
284. Дідичі // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 399-400.
285. Доба героїчних походів гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного / О. Гуржій, В. Корнієнко // Україна ко-

- зацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва. — К., 2004. — С. 122-125.
286. Довбуш Олекса Васильович // Енциклопедія історії України : у 5 т. — К., 2004. — Т. 2: Г-Д. — С. 424-425.
287. Дорошенко Петро Дорофійович / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 85.
288. Етнологічні осередки України в 20-х — на початку 30-х років ХХ ст. : Нарис діяльності / О.І. Гуржій, М.Б. Парахіна. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 248 с.
289. Залізник Максим Ієвлевич / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 95.
290. Застосування сил і засобів повітряної розвідки в локальних війнах кінця ХХ ст. / О.І. Гуржій, С.П. Мосов, А.А. Попок // Локальні війни сучасності : зб. наук. статей. — К., 2004. — С. 44-57.
291. Іван Скоропадський // Полководці війська Запорозького. Історичні портрети. — К., 2004. — Кн. 2. — С. 263-274.
292. Іван Скоропадський. — К.: Вид. дім «Альтернативи», 2004. — 312 с.: іл. — (Сер. «Особистість і доба»).
293. Історія війн і збройних конфліктів в Україні : енцикл. довід. / авт.-упоряд.: О.І. Гуржій [та ін.]. — К.: Вид. гуманіт. л-ри, 2004. — 520 с.
294. Історія Лисянщини та розвиток краєзнавства в краї / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 102.
295. Історія регіонів України: Лисянщина / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 102.

296. Кризь славу і згарища / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 125.
297. Купецький стан на Лівобережній і Слобідській Україні в другій половині XVII – у XVIII ст.: проблеми становлення та розвитку // Український історичний журнал. – 2004. – № 3 (456). – С. 3–21.
298. Лисянка. Минуле і сучасність / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 144.
299. Лисянський державний районний історичний музей / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 147.
300. Мальовниче містечко над Тікичем / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 162.
301. Матеріали з історії Лисянщини. Історіографія / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 166-167.
302. Морські походи запорозьких козаків / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко // Супер-Волонтер. – 2004. – № 5 (31). – С. 63–65.
303. Нариси з історії Лисянщини / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 176.
304. Неживий Семен / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 180.
305. Особливості організації управління та зв'язку в роки Великої Вітчизняної війни / А.В. Атрохов, О.І. Гуржій,

- О.Є. Лисенко, С. В. Сидоров. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 149 с. — (Б-ка воєнного історика).
306. Палій Семен Пилипович / О.І. Гуржій // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — С. 195.
307. Переднє слово // Локальні війни сучасності : зб. наук. статей. — К., 2004. — С. 5–6.
308. Переяславсько-московський договір 1654 року в історії та історіографічній спадщині України й Росії // Уроки Переяслава. До 350-річчя Московсько-Переяславської угоди : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. конф. — К., 2004. — С. 80–98.
309. Приречений на непопулярність // Народна армія. — 2004. — 16 листоп. № 217/3123). — С. 7; 17 листоп. — (218/3124). — С. 7.
310. Проблемні питання сучасної української воєнної термінології / О.І. Гуржій, Р.І. Пилявець // Воєнні конфлікти другої половини ХХ ст. : зб. наук. статей. — К., 2004. — С. 6–13.
311. Прорізна вулиця, 10. Житловий будинок співробітників АН УРСР 1956, в якому проживали відомі вчені / О. Гуржій, М. Коломієць, Е. Піскова // Звід пам'яток історії та культури України. — К., 2004. — Кн. 1, ч. 2. — С. 987–988.
312. Узагальнення досвіду проведення миротворчих операцій в другій половині ХХ століття / О. Гуржій, А. Лега, В. Макаров. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 94 с. (Б-ка воєнного історика).
313. «Український історичний журнал» та проблеми вітчизняної медієвістики в другій половині ХХ ст. / О. Гуржій, Л. Капітан. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 256 с.
314. Формування купецького стану в Лівобережній і Слобідській Україні в другій половині ХVІІ–ХVІІІ ст. // Історія України. — 2004. — № 15 (367). — квіт. — С. 1–6; № 16 (368). — квіт. — С. 6–12.

315. Ф.П. Шевченко – головний редактор «Українського історичного журналу»: До 90 річчя від дня народження Ф.П. Шевченка / О.І. Гуржій, Л.І. Капітан // Український історичний журнал. – 2004. – № 4 (457). – С. 103–116.
316. Часи гетьманства Івана Скоропадського // Україна козацька держава. Ілюстрована історія українського козацтва. – К., 2004. – С. 432–434.
317. Щербатюк Володимир Михайлович / О.І. Гуржій, М.І. Бушин // Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). – К.: Наук. думка, 2004. – С. 327.

2005

318. Бондаренко Іван // Шевченківська енциклопедія. Робочий зошит: Б. – С. 204.
319. «Був він чоловік великого духу...» / О. Гуржій, В. Корнієнко // Народна армія. – 2005. – 8 листоп. (№ 209/3363). – С. 6.
320. Евекта // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 13.
321. «Екстракт малоросійських прав» 1767 // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 26.
322. Жалувана грамота містам 1785 // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 137.
323. Журба (Злий) Василь // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 177.
324. Загородники // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 194.
325. Займанщина // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 197.
326. Захребетники // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 300.
327. Земельна власність / О.І. Гуржій, В.І. Марочко // Енциклопедія історії України. – К., 2005. – Т. 3: Е–Й. – С. 327–328.

328. Землеволодіння // Енциклопедія історії України. — К., 2005. — Т. 3: Е-Й. — С. 336-338.
329. Зимівник // Енциклопедія історії України. — К., 2005. — Т. 3: Е-Й. — С. 356.
330. Зупольне володіння // Енциклопедія історії України. — К., 2005. — Т. 3: Е-Й. — С. 389-390.
331. Індукта // Енциклопедія історії України. — К., 2005. — Т. 3: Е-Й. — С. 468.
332. Переселенський рух на півночі Гетьманщини XVIII ст. у контексті формування повстанських загонів / О.І. Гуржій, Л.П. Дешевенко // Український селянин : зб. наук. праць. — 2005. — Вип. 9. — С. 96-99.
333. Специфіка соціальних рухів у Гетьманщині в першій половині XVIII ст. / О.І. Гуржій, Л.П. Дешевенко // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. статей. — К., 2005. — Вип. 9, ч. 3. — С. 325-340.
334. Тактичні основи українського козацького війська в першій чверті XVII ст. / О. Гуржій, В. Корнієнко // Супер-Волонтер. — 2005. — № 4 (36). — С. 28-32.
335. Характерні риси і особливості операції з підтримання миру / О.І. Гуржій, В.Д. Макаров // Сумська старовина. — 2005. — № XVI-XVII. — С. 77-82.
336. «Це потрібно не мертвим — це потрібно живим», або Чи можна монополізувати істину : [відкритий лист Президенту України В. Ющенку, голові ВР України В. Литвину, прем'єр-міністру України Ю. Тимошенко] / О. Гуржій, В. Кучер, В. Король, С. Кульчицький [та ін.] // День. — 2005. — 9 квіт.
337. «Це потрібно не мертвим — це потрібно живим», або Чи можна монополізувати істину // Генеза. — 2005. — № 1 (10). — С. 6-8.

2006

338. Гуржій Іван Олександрович / О.І. Гуржій // Енциклопедія сучасної України. — К., 2006. — Т. 6. Го-Гю. — С. 654.

339. Дещо з спогадів про В.О. Голобуцького та роздумів над аспектами соціально-економічної історії України XVII-XVIII ст. у його працях // Юсов С. Володимир Олексійович Голобуцький (1903-1993 рр.) : бібліогр. — К., 2006. — С. 150-156.
340. Еволюція соціальної структури селянства Лівобережної, Слобідської та Південної України // Історія українського селянства : нариси у 2 т. — К., 2006. — Т. 1. — С. 245-263.
341. Ілля Шульга — історик України. Нарис життя та діяльності / М.І. Бушин, О.І. Гуржій, Л.М. Товстопят. — Черкаси : Вид-во «Черкаський ЦНТЕІ», 2006. — 253 с. — (Сер. «Історики Черкащини»).
342. Кабінет примітивної культури та її пережитків у побуті й фольклорі України і його роль у діяльності етнологічних осередків у 20 — на початку 30-х років XX століття / О. Гуржій, М. Парахіна // Слов'янські обрії. — К., 2006. — С. 281-288.
343. Козаки у навчанні / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко // Вісник національної академії оборони України. — 2006. — № 1. — С. 5-9.
344. Локальні війни та збройні конфлікти другої половини XX століття (історико-філософський аспект) / О.І. Гуржій, С.П. Мосов, В.Д. Макаров [та ін.]. — К.: Знання, 2006. — 356 с.
345. Мої рідні й близькі. Порин 1: Витоки // Гуржіївські історичні читання : матеріали конф., присвяч. 90-річчю від дня народж. чл.-кор. АН УРСР Івана Олександровича Гуржія : [зб. наук. праць]. — Черкаси; К., 2006. — С. 35-48.
346. «Очі та вуха» національно-визвольних змагань, або невігадана історія трагічної доби // Веденєєв Д.В. Розвідка і контррозвідка руху українських націоналістів та УПА (1920-1945) / Д.В. Веденєєв, Г.С. Биструхін. — К., 2006. — С. 5-10.
347. «Попід той час зелененький ходить Довбуш молоденький» // Народна армія. — 2006. — 5 верес. — С. 6.

348. Про наукову діяльність Анатолія Георгійовича Морозова // Історико-аграрні обрії. – 2006. – 19 трав. (№ 6). – С. 5.
349. Світло і тіні партизанської війни // Биструхін Г.С. Війна у кам'яних джунглях. Миська партизанська війна як феномен збройної боротьби та спеціальної діяльності (1945–2005) / Г.С. Биструхін, Д.В. Веденєєв. – К., 2006. – С. 5–6.
350. Стецок Катерина Ісаківна (1905–2002 рр.) : біобібліогр. / О. Гуржій, С. Юсов. – К.: Ін-т іст. України НАН України, 2006. – 128 с.
351. Український історичний журнал / О.І. Гуржій, Л.І. Капітан // Інститут історії України НАН України. – К., 2006. – С. 213–229.

2007

352. Від редакційної колегії // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. праць. – Черкаси, 2007. – С. 9–10.
353. Військове співробітництво України з НАТО 1991–2004 рр.: історіографія проблеми / О.І. Гуржій, Н.Г. Стевенс // Державотворчі процеси і соціально-економічні моделі розвитку України на сучасному етапі. – Донецьк, 2007. – Т. 2. – С. 20–29.
354. Гетьман Иван Скоропадский и запорожцы (1708–1722 гг.) // Запорожская Старина. – К.; Запорожье, 2007. – Вып. 34. – С. 306–316.
355. Історія України : навч. посіб. для студентів неісторичних спеціальностей вищих закладів освіти / за заг. ред. М.І. Бушина, О.І. Гуржія. – Черкаси : Вид-во «Черкаський ЦНТЕІ», 2007. – 474 с.
356. Книга Статут та інші права малоросійські 1764 // Енциклопедія історії України. – К., 2007. – Т. 4: Ка-Ком. – С. 358–359.
357. Козацьке звичаєве право в Україні 16–18 ст. // Енциклопедія історії України. – К., 2007. – Т. 4: Ка-Ком. – С. 420.

358. Комірники, коморники // Енциклопедія історії України. — К., 2007. — Т. 4: Ка-Ком. — С. 469-470.
359. Лицар ноосфери // Дзеркало тижня. — 2007. — 17 берез. № 10 (639). — С. 21.
360. Мої пам'ятні зустрічі з С.З. Зарембою // Перші Зарембовські читання : матеріали Перших Всеукраїнських наук. читань, присвяч. 60-річчю пам'яткознавця Сергія Захаровича Заремби (1947-2003), [Київ, 23 січ. 2007 р.]. — К., 2007. — С. 11-14.
361. Наукова діяльність К. Стецюк в Інституті історії України (До століття з дня народження історика та 70-річчя Інституту) / О. Гуржій, С. Юсов // Історіографічні дослідження в Україні. — К., 2007. — Вип. 17. — С. 233-248.
362. Передне слово // Чубіна Т.Д. Рід Потоцьких: особистості на тлі епохи. — Черкаси, 2007. — С. 3-4.
363. Пётр Сагайдачный. Основные черты воинской стратегии украинского казаческого войска в первой четверти XVII в. / А.И. Гуржий, В.В. Корниенко // Запорожская Старина. — К.; Запорожье, 2007. — Вып. 34. — С. 317-328.
364. Порини // Гуржійські історичні читання : зб. наук. праць. — Черкаси, 2007. — С. 9-23.
365. Річка його життя : До 110-річчя від дня народження академіка О.В. Топачевського // Вісник Національної академії наук України. — 2007. — № 3. — С. 41-50.
366. Стан наукової розробки проблеми розвитку хлібної торгівлі на Півдні України в XIX ст. / О.І. Гуржій, О.М. Гордуновський // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. — К., 2007. — Вип. XIII. — С. 113-120.
367. Сторінки історії України: довідник для школярів і студентів / І. Гуржій, О. Гуржій, С. Корновенко. — Черкаси: АНТ, 2007. — Вип. 1. — 222 с.: іл.
368. Талант ученого і громадська мужність // Урядовий кур'єр. — 2007. — 13 берез. — С. 9.
369. «Український історичний журнал»: півстоліття в науці / О.І. Гуржій, О.М. Донік // Український історичний журнал. — 2007. — № 6 (477). — С. 6-18.

370. Український хутір XV–XVIII ст. : Історичний нарис. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2007. — 82 с.
371. Хлібна торгівля в Україні у XIX ст.: висвітлення деяких аспектів проблеми в історіографії 30-х років XIX — середини 80-х років XX ст. / О.І. Гуржій, О.М. Гордуновський // Terra cossacorum. Студії з давньої і нової історії України : наук. зб. на пошану д.і.н., проф. Валерія Степанкова. — К., 2007. — С. 517–527.
372. Українсько-румунські зв'язки в галузі економіки і виробничих відносин у середині XVII–XVIII ст. / О.І. Гуржій // Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність. — Сату Марє: Вид-во Сатумарського музею (Румунія), 2007. — С. 141–144.

2008

373. [Анотація] // Волонтер. — 2008. — № 3. — С. 11. — Анот. на кн.: *Гуржій О.* Сто великих постатей і подій Козацької України / О. Гуржій, Т. Чухліб. — К.: Арій, 2008. — с. 464 с.: іл.
374. В.Г. Сарбей та І.О. Гуржій: маловідомі факти взаємин // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. — К., 2008. — № 15. — С. 12–15.
375. Історик Іван Гуржій у колі рідних і колег. Спогади, документи, статті про вченого / авт.-упоряд. О.І. Гуржій. — Черкаси: Вид-во «Черкаський ЦНТЕІ», 2008. — 335 с. — (Сер. «Історики Черкащини»).
376. Концептуальні підходи при висвітленні соціально-економічного розвитку України в другій половині XVII–XVIII ст. // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія Історія : [зб. наук. статей]. — Т., 2008. — № 3. — С. 4–12.
377. Меценат історичної науки // Микола Бушин: від серця до серця / Т.Д. Чубіна (ред.-координатор); О.С. Бушина, М.Є. Безпалов, О.І. Гуржій [та ін.]. — Донецьк, 2008. — С. 28–31.

378. Надія Іванівна Миронець: життєвий і творчий шлях // Надія Іванівна Миронець : бібліогр. покажчик. — 2-е вид., допов. — К., 2008. — С. 12–22.
379. Научная деятельность Екатерины Стецюк в Институте истории Украины / А.И. Гуржий, С.Л. Юсов // Мир историка: историографический сборник. — Омск, 2008. — Вып. 4. — С. 153–170.
380. Переяславский договор 1654 г. в восприятии современников-украинцев // История идей и история общества : материалы VI Всероссийской науч. конф., [Нижевартовск, 17–18 апр. 2008 г.]. — Нижевартовск, 2008. — Ч. 1: Выступления на пленарном заседании и статьи. — С. 95–98.
381. Письма Е. Стецюк / сост.: А.И. Гуржий, С.Л. Юсов // Мир историка: историографический сборник. — Омск, 2008. — Вып. 4. — С. 507–511.
382. Порини // Историк Іван Гуржій у колі рідних і колег. Спогади, документи, статті про вченого. — Черкаси, 2008. — С. 8–91.
383. Порини. — Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2008. — 196 с.
384. 100 великих постатей і подій козацької України / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. — К.: Арій, 2008. — 464 с.: іл. — (100 великих).
385. Трагедія під Крутами // Волонтер. — 2008. — № 1. — С. 17.
386. Як історики «реабілітували» скульптора І. Гончара // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. — К., 2008. — Вып. 14. — С. 405–410.

2009

387. З історії функціонування Києво-Печерської Лаври в останній період сталінського тоталітарного режиму (кінець 40-х — початок 50-х років ХХ ст.). — Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2009. — 197 с. (14, 82 умовн. друк. арк.).

388. І. Мазепа й І. Скоропадський: до історії взаємовідносин // Доба гетьмана І. Мазеви в європейській історії: міфи і реалії : матеріали Міжнар. наук.-теорет. конф., 7-8 листоп. 2008 р., Київ-Батурич / Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2009. – С. 63-73.
389. Кілька сторінок з родинного літопису // Олександр Вікторович Топачевський. Минуле задля майбутнього. – К., 2009. – С. 196-198.
390. Кочубеї // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К., 2008. – Т. 5: Кон-Кю. – С. 256-257.
391. Кочубей Василь Леонтійович // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К., 2008. – Т. 5: Кон-Кю. – С. 257.
392. Кріпацтво, кріпосне право // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К., 2008. – Т. 5: Кон-Кю. – С. 404-405.
393. Лівобережна Україна, Лівобережжя // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 202.
394. Магістратські селяни // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 416-417.
395. Магнати // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 417.
396. Майстренко Олексій // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 437-438.
397. Марусяк Дмитро // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 538.
398. Медвідь Григорій // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2009. – Т. 6: Ла-Мі. – С. 576-577.
399. Передмова // Верховський М. М. Ілюстрований словник-довідник з воєнної історії України / М.М. Верховський, А.Г. Морозов. – Черкаси, 2009. – С. 3-4.
400. Податне населення України XVII-XVIII ст. : Нариси з історії та статистики. – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2009. – 296 с. – (Б-ка історії українського селянства).
401. Полтавська битва та її наслідки для українців // Волонтер. – К., 2009. – № 1. – С. 36-40.

402. Річка його життя // Олександр Вікторович Топачевський. Минуле задля майбутнього. — К., 2009. — С. 76–87.
403. Сторінки з літопису родини Гуржіїв–Корнієнків: лаврський період // Гуржіївські історичні читання : зб. наук. праць. — Черкаси, 2009. — С. 8–24.
404. Сучасна воєнно-історична та воєнна термінологія: проблемні питання / О. Гуржій, Р. Пилявець // Сторінки воєнної історії України : зб. наук. статей. — К., 2009. — Вип. 12. — С. 19–24.

2010

405. 100 великих личностей и событий казацкой Украины / А.И. Гуржий, Т.В. Чухлиб. — К.: Арий, 2010. — 464 с.: ил. — (100 великих).
406. Рец. на кн. А.А. Костиця. Історіографія, джерелознавство, бібліографія спецоперації СРСР в Афганістані (1919–1989 рр.) / Гуржій О.І., Падалка С.С. // УІЖ, 2010. — № 1. — С. 220–223.
407. Поразка князя Святослава // Волонтер, 2010. — № 2. — С. 64–66.
408. Південна Україна в процесі розвитку хлібної торгівлі ХІХ ст.: історіографія / О.І. Гуржій, О.М. Гордуновський // Історіографічні дослідження в Україні. — К., 2010. — Вип. 20. — С. 354–381.
409. Рефлексія. Вірші та проза аматора / О.І. Гуржій. — Миколаїв, 2010. — 100 с.
410. Місто Умань: історичні портрети, події, факти / М.І. Бушин, О.І. Гуржій, А.Г. Палій. — Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2010. — 262 с.
411. Рец. на кн. Чубіна Т. Про місто, де кожний клаптик землі дихає історією / О.І. Гуржій // Краєзнавство, 2010. — С. 189–191.
412. Найславетніший бій Костянтина Острозького / О.І. Гуржій // Волонтер, 2010–2011. — № 5 (декабрь–январь). — С. 14–15.

413. Бій під Переяславом у 1630 році / О.І. Гуржій // Волонтер, 2010. – № 3. – С. 52-53.
414. «Прийшов хан Батий до міста Києва» (1240 р.) / О.І. Гуржій // Волонтер, 2010. – № 4. – С. 38-39.
415. Сторінки історії України. Довідник для школярів і студентів / І.О. Гуржій, О.І. Гуржій, С.В. Корновенко. – Черкаси: Ант, 2010. – Вип. 2. – 127 с.
416. Мухи повстання 1490-1492 / О.І. Гуржій // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2010. – Т. 7: Мл. – О. – С. 139.
417. Неживий Семен // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2010. – Т. 7: Мл. – О. – С. 356-357.
418. Олешківська Січ // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2010. – Т. 7: Мл. – О. – С. 584.
419. Очкове // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2010. – Т. 7: Мл. – О. – С. 713.

2011

420. Рец.: *Задубінний Андрій*. Сторінками воєнної історії // О.І. Гуржій // Газ. «Народна армія», субота, 22 січня 2011 р. – С. 6.
421. Від гетьмана до гетьмана: рід Скоропадських в історії України / О.І. Гуржій, О.П. Реєнт. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 228 с.
422. Згасла зірка гетьмана Павла Бута / О.І. Гуржій // Волонтер, 2011. – № 1 (февраль-март). – С. 44-46.
423. Прості істини / О.І. Гуржій. – К.: Вид-во «Оріон», 2011. – 90 с.
424. Економічне життя Лівобережної та Слобідської України наприкінці XVII – у XVIII ст. / О.І. Гуржій // Економічна історія України: Історико-економічне дослідження: В 2-х т. – К.: Ніка-Центр, 2011. – Т. 1. – С. 520-542.
425. Напередодні й у період Батозької битви 1652 р. та її наслідки / О.І. Гуржій // Волонтер, 2011. – № 2 (апрель-июнь). – С. 16-18.

426. Безпілотні літальні апарати: проблеми актуалізації за досвідом воєнних конфліктів / О.І. Гуржій // Труды університету. Національний університет оборони України. — К., 2011. — № 1(100). — С. 357-361.
427. Олешківська Січ (1711-1728 рр.) у російсько-турецько-порльському трикутнику / О.І. Гуржій // Краєзнавство, 2011. — № 2. — С. 230-235.
428. Оподаткування сільського населення України (XVII — середина XIX ст.) / О.І. Гуржій, В.М. Орлик. — Черкаси: Ант, 2011. — 196 с.
429. До вивчення наукової спадщини І.О. Гуржія / О.І. Гуржій // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць / Редакційна колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов та ін. — Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2011. — Вип. 4. — С. 8.
430. Передмова / О.І. Гуржій // Українська суспільно-політична думка XVIII-XIX ст.: напрямки, форми, тенденції. Наукові розвідки / Л.Г. Іванова. — К.: Вид-во Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, 2011. — С. 3-4.
431. Ідентифікація селянина, або Як більшовицька влада його «переробляла» за власним образом та подобою / О.І. Гуржій. — Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2011. — 328 с.
432. Історія козацтва. Держава-військо-битви / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. — К.: Арій, 2011. — 464 с.: іл.
433. Пилявецька битва 1648 р. / О.І. Гуржій // Волонтер, 2011. — № 3 (август-сентябрь). — С. 48-50.
434. Невдалий похід Яна II Казимира / О.І. Гуржій // Волонтер, 2011. — № 4 (октябрь-ноябрь). — С. 56-57.
435. Велике збройне протистояння на Десні / О.І. Гуржій // Волонтер, 2011. — № 5 (декабрь). — С. 50-51.
436. Проблеми життя, або Монологи про щось важливе. Проза та поезії / О.І. Гуржій. — К., 2011. — 56 с.
437. Рец. на кн.: *О.П. Реєнт, О.В. Сердюк*. Сільське господарство України і світовий продовольчий ринок (1861-

- 1914 pp.) / О.І. Гуржій, В.Б. Молчанов, Солдатенко В.Ф. // УІЖ, 2011. – № 6. – С. 212–219.
438. Спеціалізована вчена рада в 1991–2011 pp. / О.І. Гуржій // Анотований показчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України (1991–2011 pp.) / Уклад.: Л.І. Синявська, О.З. Силка, І.С. Азарх / Редакційна колегія: В.А. Смолій (Головний редактор), О.І. Гуржій (заступник головного редактора) [та ін.]. – К.: Інститут історії України НАН України, 2011. – 440 с.
439. Панщина, або робіткова рента // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 53.
440. Паськевичі // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 82–83.
441. Письменний Олексій // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 214.
442. Підпомічники // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 246.
443. Підсусідки // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 249–250.
444. Порції, рації // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 433.
445. Поспільство, посполство // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 436.
446. Посполиті // Енциклопедія історії України : у 10 т. – К.: Наук. думка, 2011. – Т. 8: Па-Прик. – С. 437.
447. Передмова / О.І. Гуржій // Керманіч української державності – Іван Скоропадський (до 365-річчя від дня народження): бібліографічний показчик / Уклад. Ю. Круть; ред. В. Кучерява, Н. Лінкевич, С. Чачко; ДЗ «Державна бібліотека України для юнацтва». – К., 2011. – С. 3–4.

448. Здобуття Азова (1695–1696 рр.) / О.І. Гуржій // Волонтер, 2012. — № 5 (май). — С. 50–51.
449. До питання, чи існував ринок вільнонайманої праці в Наддніпрянській Україні (на матеріалах другої половини XVII–XVIII ст.) / О.І. Гуржій // Україна в етнокультурному вимірі століть. Зб. наук. праць. Відповід. редактор П.М. Чернега. — Вип. 2. — К.: Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова, 2012. — С. 226–245.
450. Історія України: проблемні лекції для студентів неісторичних спеціальностей вищих навчальних закладів: навч. Посіб. / О.М. Бут, М.І. Бушин, Ю.І. Вовк [та ін.]; за заг. ред. д.і.н., проф. М.І. Бушина, д.і.н., проф. О.І. Гуржія. — Черкаси: ЧДТУ, 2012. — 598 с.
451. В очікуванні сонця / О.І. Гуржій. — Черкаси: «Пресінформ», 2012. — 179 с.
452. Михайлина Павло Васильович / О.І. Гуржій, А.П. Коцур // УІЖ, 2012. — № 3. — С. 235–236.
453. Початки формування ринку вільнонайманої праці в Наддніпрянській Україні (друга половина XVII–XVIII ст.) / О.І. Гуржій // Україна в Центрально-Східній Європі. — Вип. 11. — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — С. 217–245.
454. Батьківська лампа // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць / Редакційна колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов [та ін.]. — Черкаси: Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2012. — Вип. 5. — С. 7–8.
455. Селяни України та їх оподаткування в XVII — середині XIX ст. / О.І. Гуржій, В.М. Орлик. — Біла Церква: Видавець Олександр Пшонківський, 2012. — 278 с.
456. Славетні битви на теренах України від князівської доби до початку XX століття / О.І. Гуржій, О.П. Реєнт. — К.: Арій, 2012. — 336 с.: іл.

457. Витоки формування ринку вільнонайманої праці в Україні (теорія та практика питання) / О.І. Гуржій // Фінансовий простір: Міжнародний науково-практичний журнал / Черкаський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ). — Черкаси, 2012. — № 2(6). — С. 74–83.
458. Війна 1812 року: український контекст / О.І. Гуржій, О.П. Рєснт, А.Г. Палій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 154 с.
459. Коліївщина: Умань в червні 1768 р. / О.І. Гуржій // Волонтер, 2012. — № 9 (грудень). — С. 16–18.
460. Коли думки співають / О.І. Гуржій // Кавова увертюра: поетична збірка. — Черкаси, 2012. — С. 4–6.
461. Богун Іван / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 1. — А.–В. — С. 465.
462. Бондаренко Іван / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 1. — А.–В. — С. 484.
463. Булавін Кіндрат Опанасович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 1. — А.–В. — С. 529.
464. Гайдамацький рух / О.І. Гуржій// Шевченківська енциклопедія в 6-ти т.- К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 2. — Г.–З. — С. 230.
465. Гаркуша / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 2. — Г.–З. — С. 245.
466. Гетьманщина / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. — Т. 2. — Г.–З. — С. 681–682.
467. Гуржій Іван Олександрович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури

- імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. – Т. 2. – Г.-3. – С. 37-38.
468. Галаган Гнат Іванович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. – Т. 2. – Г.-3. – С. 51-52.
469. Гонта Іван / О.І. Гуржій / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. – Т. 2. – Г.-3. – С. 70-71.
470. Залізник Максим / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. – Т. 2. – Г.-3. – С. 221-222.
471. Кармалюк (Кармелюк) Устим Якимович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. – Т. 3. – І.-Л. – С. 285.
472. Кочубей Василь Леонтійович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2012. – Т. 3. – І.-Л. – С. 552-553.
473. Лазаревський Олександр Матвійович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. – Т. 3. – І.-Л. – С. 688-689.
474. Меншиков Олександр Данилович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. – Т. 4. – М.-П. – С. 174.
475. Минович Іван Михайлович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. – Т. 4. – М.-П. – С. 215.
476. Нечай Данило / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. – К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. – Т. 4. – М.-П. – С. 546.

477. Ніс Іван Яремович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. — Т. 4. — М.-П. — С. 576.
478. Олексій Михайлович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. — Т. 4. — М.-П. — С. 699.
479. Острянин Яків / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. — Т. 4. — М.-П. — С. 741.
480. Павлюк / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. — Т. 4. — М.-П. — С. 755.
481. Палій Семен Пилипович / О.І. Гуржій // Шевченківська енциклопедія в 6-ти т. — К.: Інститут літератури імені Т.Г. Шевченка НАН України, 2013. — Т. 4. — М.-П. — С. 759-760.

2013

482. Перші козацькі війни. Битва під Солоницею (1596 р.) / О.І. Гуржій // Волонтер, 2013. — № 1 (февраль-март). — С. 44-46.
483. Гортаючи прочитане, шукаючи розумне... / О.І. Гуржій. — Миколаїв: Редакційно-видавничий відділ МНУ ім. В.О. Сухомлинського, 2013. — 137 с.
484. До 75-річчя доктора історичних наук, професора М.І. Бушина / О.І. Гуржій // УЛЖ, 2013. — № 2. — С. 232-234.
485. Купецтво Києва та Київщини XVII-XIX ст. / І.О. Гуржій, О.І. Гуржій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 284 с.
486. Про що свідчать дарчі надписи (маргіналії) на авторських книгах (на прикладі власної бібліотеки (м. Київ) і особистого фонду ім. І.О. Гуржія, який зберігається в

- Черкаському національному університеті ім. Б. Хмельницького / О.І. Гуржій / Ред. колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов [та ін.] // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць. — Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю.А., 2013. — Вип. 6. — С. 8-11.
487. Художньо-критичні студії / О.І. Гуржій. — Черкаси: ДП «Черкаський ЦНП», 2013. — 92 с.
488. Структуризація та юридичне оформлення купецтва в Україні другої половини XVII-XVIII ст. / О.І. Гуржій // Сьома міжнародна наукова конференція «Історія торгівлі, податків та мита». 24-25 жовтня 2013 р. Дніпропетровськ. Тези доповідей. — Дніпропетровськ, 2013. — С. 26-28.
489. Наш Володимир Сосюра: «Віра в світле майбутнє» (асоціативні нотатки на берегах прочитаного) / О.І. Гуржій // Україна ХХ ст.: культура, ідеологія, політика. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — Вип. 18. — С. 362-374.
490. Константин Гордиенко / А.И. Гуржий, А.И. Палий. — К.: Арий, 2013. — 208 с. — (Гетманы Украины и их эпоха).
491. Історія козацтва. Держава-військо-битви / О.І. Гуржій, Т.В. Чухліб. — К.: Арій, 2013. — 480 с.: іл.
492. Український хліб і його реалізація в XVIII — на початку ХІХ ст. (нарисит з історії та економіки) / О.М. Гордуновський, О.І. Гуржій, О.П. Реєнт. — К.: Інститут історії України НАН України, 2013. — 224 с.
493. Ханенки / О.І. Гуржій, В.В. Томозов // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 343-344.
494. Хутір / О.І. Гуржій, В.М. Шевченко // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 442-443.
495. Тев'яшови / О.І. Гуржій // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 44.
496. Урочні літа / О.І. Гуржій // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 240-241.

497. Церковні селяни / О.І. Гуржій // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 470-471.
498. Шафонський Опанас Филімонович / О.І. Гуржій // Енциклопедія історії України : у 10 т. — К.: Наук. думка, 2013. — Т. 10: Т.-Я. — С. 598-599.

2014

499. Давид Грай. 1) Як я перший раз пішов від батьків; 2) Як я прославився в дитинстві; 3) Ольга, Оленька — дурепа / О.І. Гуржій // www.Histfilos.cdu.edu.ua. Дозвілля.
500. Барви мінливості: оповідання / О.І. Гуржій. — К.: «Оріон», 2014. — 78 с.
501. Іван Скоропадський / О.І. Гуржій, І.А. Коляда, В.І. Милько. — Харків: Фоліо, 20104. — 119 с. (Знамениті українці).
502. Про нереалізовані плани вченого (деякі версії та міркування) / О.І. Гуржій // Гуржіївські історичні читання. Збірник наукових праць. — Черкаси: Видавництво Чабаненко Ю.А., 2014. — Вип. 7. — С. 8-10.
503. Проблемність вживання термінів «воєнний» і «військо-вий»: методологічні підходи / О.І. Гуржій // Перша світова війна й Україна (до 100-річчя початку Великої війни). Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю. 25-26 вересня 2014 р. — Київ-Черкаси. — К., 2014. — С. 26-28.
504. Етнічний склад і соціальна структура Гетьманату в другій половині XVII-XVIII ст. / О.І. Гуржій // Українська держава другої половини XVII-XVIII ст.: політика, суспільство, культура. — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — С. 126-158.
505. Чумацький промисел в Україні: причини занепаду / О.М. Гордуновський, О.І. Гуржій // Україна в Центральній-Східній Європі. — К.: Інститут історії України НАНУ, 2014. — Вип. 14. — С. 162-182.

506. Чумацтво як всеукраїнське явище найму робочої сили (друга половина XVII-XVIII ст.) / О.І. Гуржій // Гуманітарний вісник: Всеукраїнський збірник наукових праць. Число 21. (Серія: історичні науки). – Черкаси: ЧДТУ, 2014. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 18-33.
507. Витоки формування ринку вільнонайманої праці в Україні / О.І. Гуржій. – К.: Інститут історії України НАН України, 2014. – 166 с.

2015

508. Життєвий і творчий шлях відомого вченого // Панашенко В.В. Бібліографічний покажчик. – К.: Інститут історії України НАН України, 2015. – С. 4-15.

V

РЕЦЕНЗІЇ НА ПРАЦІ О. ГУРЖІЯ

1981

1. *Черненко М.* Становление нового человека / М. Черненко, П. Яковенко // Рабочая газета. — 1981. — 25 дек. — С. 3. — Рец. на ст.: Воспитание коммунистического отношения к труду у работников сельского хозяйства / А.И. Гуржий, В.М. Синельников // Новый человек: факторы становления / под ред. И.П. Стогния. — К., 1981. — С. 116-135.

1982

2. *Буслинський В.* Становлення громадянина / В. Буслинський // Радянська освіта. — 1982. — 26 берез. — С. 2. — Рец. на ст.: Воспитание коммунистического отношения к труду у работников сельского хозяйства / А.И. Гуржий, В.М. Синельников // Новый человек: факторы становления / под ред. И.П. Стогния. — К., 1981. — С. 116-135.

1986

3. *Герасименко Н.О.* Стан вивчення общинного землеволодіння селян і рядових козаків на Лівобережній Україні в XVIII ст. / Н.О. Герасименко // Український історичний журнал. — 1986. — № 7 (304). — С. 110-111. — Рец. на кн.: *А.И. Гуржий.* Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 134 с.

4. *Капустина Е.А.* [Рецензия] / Е.А. Капустина // Реферативный журнал. Серия 5: История. — М., 1986. — № 6. — Рец. на кн.: *А.И. Гуржий.* Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 134 с.
5. *Яковенко П.* Історія з глибини століть / П. Яковенко // Прапор комунізму. — 1986. — 24 груд. — Рец. на кн.: *А.И. Гуржий.* Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 134 с.

1987

6. *Шульга І.Г.* Дослідження з історії феодалізму / І.Г. Шульга // Український історичний журнал. — 1987. — № 3 (312). — С. 146-147. — Рец. на кн.: *А.И. Гуржий.* Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 134 с.
7. *Шуцький П.Г.* [Рецензия] / П.Г. Шуцький // Вопросы истории. — 1987. — № 3. — С. 130. — Рец. на кн.: *А.И. Гуржий.* Эволюция феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII в. — К.: Наук. думка, 1986. — 134 с.

1991

8. *Кралуок П.* Українська нація: третя спроба формації / П. Кралуок // Дзвін. — 1992. — № 7-8 (573-574). — С. 159-162. — Рец. на кн.: *Смолій В.А.* Як і коли почала формуватися українська нація / В.А. Смолій, О.І. Гуржий. — К.: Наук. думка, 1991. — 112 с.: іл.
9. *Шуцький П.* Витоки / П. Шуцький // Друг читача. — 1991. — 24 лип. — С. 3. — Рец. на кн.: *Смолій В.А.* Як і коли почала формуватися українська нація / В.А. Смолій, О.І. Гуржий. — К.: Наук. думка, 1991. — 112 с.: іл.

1994

10. Шкляр Л. Українці: етногенез, етнос, етнімія / Л. Шкляр // Філософія. Історія. Політологія. — К., 1994. — С. 127-133. — Рец. на кн.: Смолій В.А. Як і коли почала формуватися українська нація / В.А. Смолій, О.І. Гуржій. — К.: Наук. думка, 1991. — 112 с.: іл.

1997

11. Відколи й звідки пішла Українська держава // День. — 1997. — 27 трав. (№ 89). — С. 7. — Рец. на кн.: Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи, 1996. — 224 с.: іл., табл., карти.
12. Мельник Л. Історичні кроки до незалежності / Л. Мельник, П. Яковенко // Віче. — 1997. — № 4 (61). — С. 147-151. — Рец. на кн.: Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи. — 1996. — 224 с.: іл., табл., карти.
13. Наулко В.І. [Рецензія] / В.І. Наулко, Т.В. Чухліб // Український історичний журнал. — 1997. — № 4 (415). — С. 137-140. — Рец. на кн.: Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи, 1996. — 224 с.: іл., табл., карти.

1998

14. Михайлина П.В. [Рецензія] / П.В. Михайлина, А.П. Коцур // Питання історії України : зб. наук. статей. — Чернівці, 1998. — Т. 2. — С. 325-326. — Рец. на кн.: Гуржій О. Українська козацька держава в другій половині XVII-XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи, 1996. — 224 с.: іл., табл., карти.
15. Михайлина П. Утвердження історичної істини. Цінне дослідження про українську козацьку державність / П. Михайлина, А. Коцур // Буковина. — 1998. — 16 верес. —

С. 3. — Рец. на кн.: *Гуржій О.* Українська козацька держава в другій половині XVII–XVIII ст.: кордони, населення, право. — К.: Основи, 1996. — 224 с.: іл., табл., карти.

1999

16. *Федорук Я.* [Рецензія] / Я. Федорук // Україна модерна. — Л., 1999. — Чис. 2–3. — С. 421. — Рец. на зб.: Доба Богдана Хмельницького (До 400-річчя від дня народження великого гетьмана) : зб. наук. праць. — К., 1995. — 285 с.

2000

17. *Путро О.І.* [Рецензія] / О.І. Путро // Український історичний журнал. — 2000. — № 3 (432). — С. 132–136. — Рец. на кн.: *Гуржій О.* Гетьман Іван Скоропадський. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 1998. — 207 с.

2002

18. *Росляк Р.В.* [Рецензія] Пам'ятаймо тую славу // Народна армія, 2002. — 31 липня.

2004

19. *Шкварець В.П.* [Рецензія] / В.П. Шкварець, М.М. Шитюк // Сумська старовина. — Суми, 2004. — № XIII–XIV. — С. 283–286. — Рец. на кн.: *Гуржій О.* Іван Скоропадський. — К.: Вид. дім «Альтернативи», 2004. — 312 с.: іл.

2005

20. *Черкас Б.* [Рецензія] / Б. Черкас // Україна в Центрально-Східній Європі (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.). — К., 2005. — № 5. — С. 695–696. — Рец. на кн.: *Гуржій О.І.* Гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний / О.І. Гуржій, В.В. Корнієнко. — К.: Україна, 2004. — 190 с.

21. *Шкварець В.П.* [Рецензія] / В.П. Шкварець, М.М. Шитюк // Український історичний журнал. — 2005. — № 4 (463). — С. 216–218. — Рец. на кн.: *Гуржій О.І.* «Український історичний журнал» та проблеми вітчизняної медієвістики в другій половині ХХ ст. / О. Гуржій, Л. Капітан. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2004. — 256 с.

2006

22. *Росляк Р.* Кризь призму історії та філософії / Р. Росляк // Народна армія. — 2006. — 8 черв. (№ 103/3504). — С. 7. — Рец. на кн.: Локальні війни та збройні конфлікти другої половини ХХ століття (історико-філософський аспект) / О.І. Гуржій, С.П. Мосов, В.Д. Макаров [та ін.]. — К.: Знання, 2006. — 356 с.

2011

23. *Георгізов Г.М.* Рец. на кн.: *Гуржій О.І.* Ідентифікація селянина, або Як більшовицька влада його «переробляла» за власним образом та подобою. — Черкаси: Черкаський ЦНП, 2011. — 328 с. // Вісник Черкаського університету. — Черкаси, 2011. Серія: історичні науки. — Вип 212. — С. 135–136.
24. *Росляк Р.В.* Рец. на кн.: *Гуржій О.І.* Ідентифікація селянина, або Як більшовицька влада його «переробляла» за власним образом та подобою. — Черкаси: Черкаський ЦНП, 2011. — 328 с. // Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І.К. Карпенка-Карого. Зб. наук праць. — К., 2012. — Вип. 11. — С. 274–276.
25. *Корнієнко О.* Рец. на кн.: Славетні битви на теренах України від князівської доби до початку ХХ століття / О.І. Гуржій, О.П. Реєнт. — К.: Арій, 2012. — 336 с.: іл. // Народна армія. — 2012. — № 235 (5087). — 22 грудня. — С. 8.

26. *Коляда І., Милько В.* Рец. на кн. *Війна 1812 року: український контекст* / О.І. Гуржій, О.П. Реєнт, А.Г. Палій. — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 154 с. // *Народна армія*, 2012. — № 236 (5088). — 25 грудня. — С. 8.

VI

РУКОПИСНІ РОБОТИ

1. Развитие феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII столетия : дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 : защищена 30.09.82. — К., 1982. — 216 с.
2. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі Івана Скоропадського) : дис. ... доктора іст. наук : 07.00.01 : захищена 28.05.99. — К., 1999. — 391 с.

VII

АВТОРЕФЕРАТИ ДИСЕРТАЦІЙ

1. Развитие феодальных отношений на Левобережной Украине в первой половине XVIII столетия : автореф. дис. на присвоение науч. степени канд. ист. наук : спец. 07.00.02 «История СССР» / Ин-т ист. АН Украинской ССР. — К., 1982. — 23 с.
2. Гетьманська влада в Українській козацькій державі першої чверті XVIII ст. (на прикладі Івана Скоропадського) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / Ін-т іст. України НАН України. — К., 1999. — 32 с.

VIII

ВИДАННЯ ЗА РЕДАКЦІЄЮ О. ГУРЖІЯ

1. Вісник Черкаського університету : [зб. наук. ст.]. Вип. 12, 33, 50, 61, 66, 77, 80, 90, 100, 133–134, 160–161. Серія Історичні науки / М-во освіти і науки України; Черкаський нац. ун-т ім. Б. Хмельницького; редкол. серії: А.Ю. Чабан (відп. ред.), В.М. Мельниченко (відп. секр.), О.І. Гуржій [та ін.]. — Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 1999–2009.
2. Спілка «Витоки» у краєзнавчому русі України: досягнення і перспективи / Упорядники М.І. Бушин, В.М. Щербатюк / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2004. — 439 с.
3. Край козацький. Довідник з історії Лисянщини / О.І. Гуржій (Науковий редактор, член редакційної колегії). — К.: Наук. думка, 2004. — 408, VIII с.
4. *Бушин М.І., Лазуренко В.М., Мащенко І.А.* На вітрилах державності. Особливості становлення та розвитку української державності в добу Національної революції середини XVII століття: політичний та соціально-економічні аспекти / О.І. Гуржій (Відповідальний науковий редактор). — Черкаси: «Черкаський ЦНТЕІ», 2004. — 160 с.
5. *Герасименко Н.О.* Історія Межигір'я / Н.О. Герасименко; О.І. Гуржій (відп. ред.). — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2005. — 287 с.
6. Гуржіївські історичні читання : зб. наук. праць / редкол.: В.А. Смолій (голов. ред.); О.І. Гуржій (заст. голов. ред.) [та ін.]. — Черкаси; К.: Вид. Чабаненко Ю.А., 2007. — 247 с.

7. Гуржійівські історичні читання : зб. наук. праць / редкол. В.А. Смолій (голов. ред.); О.І. Гуржій (заст. голов. ред.) [та ін.]. — Черкаси; К.: Вид. Чабаненко Ю.А., 2009. — 449 с.
8. Гуржійівські історичні читання : матеріали конф., присвяч. 90-річчю від дня народж. чл.-кор. АН УРСР Івана Олександровича Гуржія : [зб. наук. праць] / редкол.: голов. ред. В.А. Смолій, В.Т. Поліщук; заст. голов. ред. О.І. Гуржій [та ін.]. — Черкаси; К.: Вид. Чабаненко Ю.А., 2006. — 247 с.
9. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. I: Хронологічний літопис міста Києва, кн. 1: Історія Києва з найдавніших часів до 1861 року. — 414 с.
10. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. I: Хронологічний літопис міста Києва, кн. 2: Історія міста Києва періоду 1861 — першої половини 1917 рр. — 200 с.
11. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. I: Хронологічний літопис міста Києва, кн. 3: Історія міста Києва періоду 1917–1990 рр. — 426 с.
12. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. I: Хронологічний літопис міста Києва, кн. 4: Київ на межі тисячоліть (1991–2000 рр.). — 90 с.

13. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. II: Матеріальна та духовна культура Києва, кн. 5: Пам'ятки. — 199 с.
14. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. : Н.А. Дехтярьова, Л.Є. Дем'янова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]; авт. передм. протоієрей В. Савельєв. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. II: Матеріальна та духовна культура Києва, кн. 6: Храми Києва. — 227 с.
15. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року : наук.-допом. бібліогр. покажч. у виданнях від XVII ст. до 2000 року : у 3 т., 14 кн. / уклад. Н.А. Дехтярьова; редкол.: В.А. Смолій (голова), О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. II: Матеріальна та духовна культура Києва, кн. 7: Скульптурні пам'ятки. — 102 с.
16. Історія та історіографія України : зб. наук. праць, присвяч. пам'яті чл.-кор. АН УРСР Івана Олександровича Гуржія / редкол.: Ю.Ю. Кондуфор (голов. ред.), О.І. Гуржій (відп. секр.), А.В. Санцевич, В.Г. Сарбей. — К.: Наук. думка, 1985. — 183 с.
17. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія Історичні науки / В.Д. Будак (голов. ред.); редкол.: А.М. Бахтін, О.І. Гуржій, В.М. Даниленко [та ін.]. — Миколаїв, 2008–2009.
18. Панащенко В.В. Біобібліографічний покажчик / О.І. Гуржій (відп. ред.). — К.: Інститут історії України НАН України, 2015. — 62 с.
19. Сумська старовина / В.Б. Звагельський (голов. ред.); редкол.: А.О. Барвінський, С.І. Берестнев, О.І. Гуржій [та ін.]. — Суми, 1996–2009. — № I–XXV.

20. Україна в Центрально-Східній Європі : Студії з історії XIV–XVIII ст. : зб. наук. праць / В.А. Смолій (голов. ред.); редкол.: М. Бендза, В. Брехуненко, О. Гуржій [та ін.]. — К., 2000–2009.
21. *Ukraine Lithuaniaica*: студії з історії Великого князівства Литовського / редкол.: М. Котляр (голов. ред.), А. Бла- нуца, Д. Ващук, Л. Жеребцова; ред. рада: В.А. Смолій, Г. Боряк, О. Гуржій [та ін.]. — К.: Ін-т іст. України НАН України, 2009. — Т. 1. — 224 с.
22. Українська козацька держава: витоки та шляхи історич- ного розвитку: матеріали Четвертих Всеукраїнських іст. читань, присвяч. чл.-кор. НАН України Федора Павло- вича Шевченка (з нагоди 80-річчя), [Черкаси, 16–18 трав. 1994 р.] / редкол.: В.А. Смолій (відп. ред.), В.М. Горобець (відп. секр.), О.І. Гуржій [та ін.]. — К.; Черкаси: Ін-т іст. України, 1994. — 200 с.
23. Українська козацька держава: витоки та шляхи істо- ричного розвитку: матеріали П'ятих Всеукраїнських іст. читань, присвяч. до 400-річчя від дня народж. Богдана Хмельницького, [Черкаси, 15–17 трав. 1995 р.] / наук. ред.: О.І. Гуржій, В.М. Ричка; редкол.: В.А. Смолій (відп. ред.), О.І. Гуржій, В.М. Матях (відп. секр.) [та ін.]. — К.; Черкаси: Ін-т іст. України, 1995. — 220 с.
24. Українська козацька держава: витоки та шляхи історич- ного розвитку: матеріали Восьмих Всеукраїнських іст. читань : [зб. наук. праць] / наук. ред.: О.І. Гуржій, В.М. Мельниченко; редкол.: А.Ю. Чабан (відп. ред.), О.І. Гуржій, В.М. Ричка [та ін.]. — Черкаси: Вид. від. ЧДУ, 2001. — 143 с.
25. Українська народність. Нариси соціально-економічної і етнополітичної історії / редкол.: Ю.Ю. Кондуфор (відп. ред.), В.А. Смолій (заст. відп. ред.), О.І. Гуржій (відп. секр.), [та ін.]. — К., 1990.
26. Український історичний журнал / В.А. Смолій (голов. ред.); редкол.: В.Ф. Верстюк, С.В. Віднянський, О.І. Гур- жій [та ін.]. — К., 1999–2009.

27. Український історичний збірник / Т. Чухліб (голов. ред.); редкол.: В. Даниленко, О. Рубльов, О. Гуржій [та ін.]. – К., 1997–2009.
28. Український правничий альманах / за заг. ред. Ю. Шемшученка; ред.-наук. рада: С. Бобровник, О. Гуржій, С. Демченко [та ін.]. – К.: Київське правниче товариство, 2002. – 304 с.
29. Український селянин: матеріали VI Всеукраїнського симп. з проблем аграрної історії, присвяч. 100-ій річниці початку земельної реформи П.А. Столипіна : зб. наук. праць / редкол.: А.Г. Морозов (відп. ред.), В.І. Марочко, О.І. Гуржій [та ін.]. – Черкаси: Вид. від. ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2005. – Вип. 10. – 382 с.
30. Чорноморська минувшина. – О.: Фенікс, 2006. – Вип 1: Записки Відділу історії козацтва на Півдні України Науково-дослідницького інституту козацтва Інституту історії України НАН України : зб. наук. праць. – 148 с.
31. *Гордуновський О.М.* Південна Україна в процесі розвитку хлібної торгівлі XIX ст.: історіографія, джерела, методологія / О.І. Гуржій (відп. ред.). – Черкаси: Черкаський ЦНТЕІ, 2009. – 76 с.
32. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Історія України – очима молоді. Практична допомога музеїв ВНЗ. До 350-річчя Конотопської битви»: Тези доповідей. Київ, 14–15 грудня 2009 р. / Укладач: С.М. Ховрич / О.І. Гуржій (член редколегії). – К., 2009. – 119 с.
33. Доба гетьмана І. Мазепи в європейській історії: міфи і реалії: Матеріали Міжнародної науково-теоретичної конференції. Київ–Батурин. 7-8 листопада 2008 р. / О.І. Гуржій (член редколегії) / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009. – 316 с.
34. *Мельниченко В.М., Шамрай О.Г.* Культурно-освітня сфера українського повоєнного села (за матеріалами центральних областей України) / О.І. Гуржій (заступник голови

- редколегії серії «Бібліотека українського селянства»). — Черкаси: Вертикаль, 2009. — 164 с.: іл.
35. *Гордуновський О.М.* Регіональна специфіка наповнення ринку зерна на Півдні України у XIX ст. (напрямки, засоби та обсяги) / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — Черкаси: Брама-Україна, 2009. — 64 с.
 36. *Гордуновський О.М.* Чисельність, етнічний та соціальний склад учасників процесу формування ринку збіжжя на Півдні України у XIX ст. (напрямки, засоби та обсяги) / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — Черкаси: Пономаренко, 2009. — 96 с.
 37. *Гордуновський О.М.* Організація, розвиток та напрямки хлібної торгівлі в Україні у XIX ст. / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — Черкаси: Брама-Україна, 2010. — 320 с.
 38. *Гордуновський О.М.* Політика Російської імперії щодо розвитку митної системи та організації торгівлі на Півдні України у XIX ст. / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — Черкаси: Брама-Україна, 2010. — 36 с.
 39. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року. Наук.-допоміжний бібліог. Показчик у виданнях від XVII ст. до 2000 року: В 3-х т., 14-ти книгах / Редакційна колегія: В.А. Смолій (голова редколегії); О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — Т. 3. Зведені допоміжні показчики. — Кн. 12. Архіви. Бібліотеки. Бібліографічні посібники. Історіографія. — 106 с.
 40. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року. Наук.-допоміжний бібліог. Показчик у виданнях від XVII ст. до 2000 року: В 3-х т., 14-ти книгах / Редакційна колегія: В.А. Смолій (голова редколегії); О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — Т. 3. Зведені допоміжні показчики. — Кн. 13. Зведений іменний показчик. — 172 с.
 41. Історія міста Києва з найдавніших часів до 2000 року. Наук.-допоміжний бібліог. Показчик у виданнях від

- XVII ст. до 2000 року: В 3-х т., 14-ти книгах / Редакційна колегія: В.А. Смолій (голова редколегії); О.І. Гуржій, Л.Є. Дем'янова [та ін.]. — К.: Інститут історії України НАН України, 2010. — Т. 3. Зведені допоміжні покажчики. — Кн. 14. Зведений покажчик назв книг та статей. — 109 с.
42. До вивчення наукової спадщини І.О. Гуржія / О.І. Гуржій // Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць / Редакційна колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов Дем'янова [та ін.]. — Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2011. — Вип. 4. — 300 с.
43. Анотований покажчик дисертацій, захищених у спеціалізованій вченій раді Інституту історії України НАН України (1991–2011 рр.) / Уклад.: Л.І. Синявська, О.З. Силка, І.С. Азарх / Редакційна колегія: В.А. Смолій (Головний редактор), О.І. Гуржій (заступник головного редактора) [та ін.]. — К.: Інститут історії України НАН України, 2011. — 440 с.
44. Атлас історії України / О.І. Гуржій (науковий консультант). — К.: ДНВП «Картографія», 2012. — 152 с.: іл.
45. Літературне життя Закарпаття 1945–1950-х років: від творчої свободи до концепції «інженерів людських душ» / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — К.: Інститут історії України НАН України, 2012. — 140 с.
46. Гуржіївські історичні читання: Збірник наукових праць / Редакційна колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов [та ін.]. — Черкаси: Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького, 2012. — Вип. 5. — 320 с.
47. *Парахіна М.Б.* Основні засади «теорії боротьби двох культур»: Проблеми російсько-українського минулого і сучасність / О.І. Гуржій (член редколегії). — Черкаси, 2012. — 120 с.
48. Особистість в історії України. Микола Іванович Бушин / За ред. В.М. Лазуренка / О.І. Гуржій (член редакційної колегії). — Черкаси: ЧДТУ, 2013. — 411 с.

49. *Парахіна М.Б.* Україна і Росія в 90-х роках ХХ ст. — на початку ХХІ ст. (міждержавні відносини в сфері культури) / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — К.: Варта, 2013. — 96 с.
50. Про що свідчать дарчі надписи (маргіналії) на авторських книгах (на прикладі власної бібліотеки (м. Київ) і особистого фонду ім. І.О. Гуржія, який зберігається в Черкаському національному університеті ім. Б. Хмельницького / Ред. колегія: В.А. Смолій, О.І. Гуржій, А.Г. Морозов [та ін.] // Гуржійські історичні читання: Збірник наукових праць. — Черкаси: Вид-во Чабаненко Ю.А., 2013. — Вип. 6. — С. 8-11.
51. Велика війна 1914-1918 рр. і Україна / Упорядник О.П. Реєнт / О.І. Гуржій (Член редакційної колегії). — К.: ТОВ «Видавництво «КЛІО», 2013. — 784 с.
52. *Тимошенко Юрій.* Історичні умови та специфіка розвитку спорту й фізичного виховання в Радянській Україні в 20-40-ві роки ХХ ст. / О.І. Гуржій (Відповідальний редактор). — К.: Тов. «НВП» Інтерсервіс», 2014. — 446 с.
53. Ранньомодерна Україна на перехресті цивілізацій, культур, держав та регіонів / В.А. Смолій (Відповідальний редактор); О.І. Гуржій (Член редколегії). — К.: Інститут історії України НАН України, 2014. — 258 с.

АЛФАВІТНИЙ ПОКАЖЧИК

Автомонов П. – 8
Азарх І.С. – 85, 106
Антонович В. – 61
Атрохов А.В. – 72

Багалій Д.І. – 13, 57
Бантиш-Каменський Д.М. – 13, 56
Барвінський А.О. – 102
Барвінський О. – 54
Бахтін А.М. – 102
Баюрак В. – 66
Безпалов М.Є. – 79
Бендза М. – 103
Беренштейн О.Б. – 39
Берест Р.Я. – 39
Берестнев С.І. – 102
Биструхін Г.С. – 76, 77
Блануца А.В. – 103
Бобровник С. – 104
Богун І. – 58, 60, 61, 62, 67, 87
Бодрухин В.М. – 39
Бойчук І. – 67
Бондаренко І. – 74, 87
Бондарук Т.І. – 39
Бортнікова А.В. – 40
Боряк Г.В. – 103
Босх І. – 8
Браницька Л.І. – 7

Брехуненко В. – 103
Будак В.Д. – 102
Булавін К.О. – 87
Бургін М.С. – 53
Буслинський В. – 93
Бут О.М. – 86
Бут П. – 83
Буцик А.К. – 9
Бушин М.І. – 24, 74, 75, 77, 79, 82, 86, 89, 100, 106

Ван-Гог Вінсент – 8
Ващук Д. – 103
Веденеєв Д.В. – 76, 77
Верстюк В.Ф. – 59, 65, 103
Верховський М.М. – 81
Виговський І. – 20
Віднянський С.В. – 103
Вовк Ю.І. – 86
Володько В.В. – 40
Волошин Ю.В. – 40

Галаган Г.І. – 88
Гарань О.В. – 59, 65
Гаркуша С.І. – 69
Георгізов Г.М. – 97
Герасименко Н.О. – 93, 100
Герасимчук В. – 17
Гирич Т.Ю. – 52
Глущенко М. – 8
Грушевський М.С. – 13, 17, 27, 31, 53, 58
Голобуцький І. – 35, 76
Гонта І. – 88
Гончар І. – 80
Гордієнко К. – 26, 90
Гордуновський О.М. – 26, 36, 40, 78, 79, 82, 90, 91, 104, 105
Горобець І.В. – 65, 66, 103

Гошко Ю.Г. – 69
Грайд Д. – 91
Гурбик А.О. – 62, 69
Гуржій І.О. – 6, 7, 9, 10, 13, 15, 16, 17, 24, 33, 49, 61, 68, 70, 75, 76,
79, 80, 84, 87, 89, 102
Гуржій Іванна О. – 78, 83, 89

Даниленко В.М. – 2, 102, 104
Далі С. – 8
Демченко С. – 104
Дем'янова Л.Є. – 101, 102, 105, 106
Дехтярьова Н.А. – 18, 101, 102
Дешевенко Л.П. – 26, 36, 75
Джиджора І. – 17
Довбуш О. – 63, 71, 76
Довженко О.П. – 24
Донік О.М. – 78
Дорошенко Д. – 17
Дорошенко П. – 20, 71
Драч О.О. – 6, 35
Дядиченко В.А. – 10

Єфименко П.С. – 13, 52, 53

Жеребцова Л. – 103
Жовтий С.А. – 40
Журба В. – 74

Завалко Н.В. – 36
Завальнюк К.В. – 24
Задубінський А. – 83
Залізник М.І. – 71, 88
Заремба С.З. – 78
Звагельський В.Б. – 102

Іванова Л.Г. – 84

Іванова Т.Є. – 10, 49

Калнишевський П.І. – 52, 53

Капітан Л.І. – 26, 36, 64, 73, 77, 97

Капустина Е.А. – 94

Кармалюк У. – 18, 50, 88

Касименко О.К. – 36

Катренко А.М. – 62

Кісіль І.М. – 40

Ковальчук О. – 35

Колесов Е.Є. – 41

Коломієць М. – 73

Коляда І.А. – 91, 98

Компан О.С. – 8

Кондуфор Ю.Ю. – 8, 102, 103

Кордуба М. – 17

Корнієнко В.В. – 64, 65, 66, 68, 69, 70, 72, 74, 75, 76, 78, 96, 97

Корнієнко І.О. – 24

Корнієнко М.І. – 6

Корнієнко О. – 97

Корновенко С.В. – 78, 83

Король В. – 75

Косач Ю. – 63

Костиря А.А. – 82

Котляр М.Ф. – 103

Котов В.Н. – 8, 9

Коцур А.П. – 95

Кочубей В.Л. – 59, 81, 88

Кралюк П. – 94

Кривошея І.І. – 41

Крип'якевич І.П. – 17

Круть Ю. – 85

Кудлай О.С. – 8

Кудлай П.Д. – 9

Кузнецов В.І. – 53

Кузьмук О.С. – 41

Кульчицький С. – 75
Кучер В. – 75
Кучерява В. – 85

Лазанська Т.І. – 41
Лазаревський О.М. – 88
Лазуренко В.М. – 100, 106
Левченко Л.Л. – 41
Лега А.Ю. – 26, 36, 73
Лещенко М.Н. – 10
Липинський В. – 17
Лисенко О.Є. – 34, 73
Литвин В.М. – 75
Литвин І.В. – 41
Лишко С.В. – 37
Лінкевич Н. – 85
Лоха В.А. – 26, 37
Лук'яненко В.П. – 41

Мазепа І. – 54, 81, 104
Майстренко О. – 81
Макаров В.Д. – 73, 75, 76, 97
Максимович М. – 28, 33
Маркіна В.О. – 8
Марченко В. – 9
Марченко М.І. – 9
Марочко В.І. – 74, 104
Марусяк Д. – 81
Матях В.М. – 68, 103
Мащенко І.А. – 100
Медвідь Г. – 81
Мелашенко М.Д. – 8
Мельник Л.Г. – 10, 48, 95
Мельниченко В.М. – 100, 104
Меншиков О.Д. – 88
Милько В.І. – 91, 98

Мирович І.М. – 88
Миронець Н.І. – 23, 68, 80
Мирончук А.С. – 37
Михайлина П.В. – 86, 95
Мікоян А. – 11
Мовчан О.М. – 10, 34
Молчанов В.Б. – 85
Морозов А.Г. – 77, 81, 84, 86, 90, 104, 106, 107
Морозов О.В. – 42
Мосов С.П. – 71, 76, 97
Муха В.А. – 26, 37

Наулко В.І. – 9, 95
Неживий С. – 72, 83
Нечай Д. – 88
Ніс І.Я. – 89

Овчаренко П. – 34
Огієнко І. – 28, 33
Орлик В.М. – 84, 86
Орловська О. М. – 42
Острозький К. – 82
Острянин Я. – 89

Павлюк – 89
Падалка С.С. – 82
Палій А.Г. – 82, 87, 90, 98
Палій С.П. – 73, 89
Панашенко В.В. – 92, 102
Парахіна М.Б. – 71, 76, 106, 107
Петро І. – 19, 54, 55, 60
Пилявець Р.І. – 73, 82
Письменний О. – 85
Підгорецький Ю.В. – 26, 37
Пірко В.О. – 54
Піскова Е. – 73

Подкупко Т.Л. – 42
Поліщук В.Т. – 101
Пономаренко Л.А. – 65
Попок А.А. – 71
Путро О.І. – 96
Пшонківський О. – 86

Рева Г.В. – 28
Реєнт О. – 6, 29, 34, 35, 83, 84, 86, 87, 90, 97, 98, 107
Резнік В.І. – 42
Репан О.А. – 42
Ричка В.М. – 10, 48, 53, 54, 57, 58, 103
Робак І.Ю. – 26, 37
Ролле Й. – 57
Романенко І.С. – 42
Романюк Н.Й. – 42
Росляк Р. – 35, 96, 97
Рубан Н.М. – 43
Рубльов О.С. – 2, 104
Рушева Н. – 8

Савельєв В. – 102
Сагайдачний П. – 22, 64, 65, 69, 70, 78, 96
Санцевич А.В. – 8, 10, 34, 102
Сарбей В.Г. – 12, 79, 102
Сас П.М. – 10, 52
Святненко Т.Є. – 46
Северов П. – 8
Сенченко І. – 8
Сергієнко Г.Я. – 12
Сердюк О.В. – 84
Сидоренко В.П. – 10
Сидоров С.В. – 73
Силка О.З. – 6, 35, 85, 106
Синельников В.М. – 93
Синявська Л.І. – 6, 35, 85, 106

Сиреджук П.С. – 43
Скоропадський І. – 14, 26, 31, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 63,
70, 71, 74, 77, 81, 85, 96, 99
Скоропадський П. – 26
Скрипник Л.В. – 43
Смолій В.А. – 2, 14, 17, 19, 21, 47, 52, 53, 54, 55, 84, 90, 94, 95, 100,
101, 102, 103, 105, 106, 107
Смуток Л.В. – 43
Солдатенко В.Ф. – 85
Сосюра В. – 90
Сталін Й.В. – 24
Стевенс Н.Г. – 74
Степанов В.П. – 43
Стецюк К.І. – 10, 23, 49, 77, 78, 80
Стогній І.П. – 47, 93
Столипін П.А. – 104
Стрельський В.І. – 8

Темірова Н.Р. – 43
Терентьева О.О. – 26, 37, 38
Терлецький О. – 17
Тимошенко Ю.В. – 75
Тимошенко Ю.О. – 26, 38, 107
Тищенко І.Ю. – 67
Товстопят Л.М. – 76
Толубко В.Б. – 28
Томашівський С. – 17
Томозов В.В. – 90
Топачевський О.В. – 78, 81, 52
Тронько П.Т. – 27

Устименко В.М. – 70

Федорук Я. – 96
Фещенко А.Л. – 43
Філарет – 27

Франко І.Я. – 11, 46, 47

Хамер – 8

Хмельницький Б. – 18, 20, 32, 52, 55, 58, 103

Ховрич С.М. – 104

Хомутовська І.І. – 43

Хрущов М.С. – 24

Чабан Ю. – 100, 103

Чабаненко Ю. – 80, 81, 90, 91, 100, 101

Чайковський А.С. – 59

Чачко С. – 85

Черкас Б. – 96

Чернега П.М. – 86

Черненко М. – 93

Чорний О.В. – 44

Чубіна Т.Д. – 26, 38, 78, 79, 82

Чухліб Т.В. – 14, 21, 23, 62, 65, 66, 68, 71, 79, 80, 82, 84, 90, 95

Шамрай О.Г. – 104

Шафонський О.Ф. – 91

Шевченко В.М. – 90

Шевченко Т.Г. – 11, 32, 46

Шевченко Ф.П. – 8, 10, 57, 74, 103

Шевчук А. – 56

Шевчук Г.М. – 10

Шемшученко Ю. – 104

Шитюк М.М. – 96, 97

Шкварець В.П. – 96, 97

Шкляр Л. – 95

Шовкопляс І.С. – 9

Шульга І.Г. – 23, 76, 94

Шуцький П. – 94

Щербак В.О. – 48, 50

Щербак Н.О. – 44

Щербатюк В.М. - 74, 100

Юсов С.Л. - 77, 78, 80

Ющенко В.А. - 28, 75

Яворницький Д.І. - 13, 51

Яковенко П.Г. - 47, 48, 49, 53, 54, 93, 94, 95

Яковлев А. - 17

Якубова Т.А. - 26, 38

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

авт. — автор
автореф. — автореферат
акад. — академія
анот. — анотація
берез. — березень
бібліогр. — бібліографія
б-ка — бібліотека
верес. — вересень
вид. — видавець
вид. — видання
вид. від. — видавничий відділ
вид-во — видавництво
вип. — випуск
відп. — відповідальний
гл. — глава
голов. — головний
груд. — грудень
Д. — Дніпропетровськ
дек. — декабрь
дис. — дисертація
доп. — доповіді
допов. — доповнення
допом. — допоміжний
доц. — доцент
д-р — доктор
енцикл. — енциклопедія
жовт. — жовтень

зав. — завідувач
заг. — загальний
заст. — заступник
зб. — збірник
изд. — издание
ім. — імені
ін-т — інститут
іст. — історичний
К. — Київ
канд. — кандидат
квіт. — квітень
кн. — книга
конф. — конференція
Л. — Львів
лип. — липень
листоп. — листопад
лют. — лютий
М. — Москва
м-во — міністерство
метод. — методичний
міжвід. — міжвідомчий
міжнар. — міжнародний
навч. — навчальний
НАН України — Національна академія наук України
народж. — народження
наук. — науковий
наук.-практ. — науково-практичний
науч. — научный
нац. — національний
нояб. — ноябрь
О. — Одеса
пед. — педагогічний
передм. — передмова
переробл. — перероблено
повідомл. — повідомлення
покажч. — покажчик

посвящ. — посвящение
посіб. — посібник
прим. — примітка
присвяч. — присвячений
проф. — професор
р. (рр.) — рік (роки)
ред. — редактор
редкол. — редакційна колегія
респ. — республіка
рец. — рецензія
с. — сторінка
сб. — збірник
секр. — секретар
сер. — серія
серп. — серпень
симп. — симпозіум
січ. — січень
сост. — составитель
спец. — спеціальність
ст. — стаття
ст. — століття (сторіччя)
Т. — Тернопіль
т. — том (томи)
та ін. — та інші
табл. — таблиця
теорет. — теоретичний
трав. — травень
уклад. — укладач
ун-т — університет
упоряд. — упорядник
ч. — частина
ЧДУ — Черкаський державний університет
черв. — червень
чис. — число
чл.-кор. — член-кореспондент
ЧНУ — Черкаський національний університет

ЗМІСТ

Від укладача	4
Олександр Гуржій: віхи життя і творчості	6
Основні дати життя і діяльності.....	30
I. Матеріали про О. Гуржія.....	34
II. Наукове керівництво О. Гуржієм	36
III. Автореферати дисертацій, захищених при опонуванні О. Гуржія.....	39
IV. Хронологічний покажчик друкованих праць.....	45
V. Рецензії на праці вченого	93
VI. Рукописні роботи	99
VII. Автореферати дисертацій	99
VIII. Видання за редакцією О. Гуржія.....	100
Алфавітний покажчик авторів та співавторів	108
Список умовних скорочень.....	118

Науково-довідкове видання

**Гуржій
Олександр Іванович
доктор історичних наук,
професор**

Біобібліографічний покажчик

Комп'ютерна верстка: *Зубець Л.А.*

Дизайн обкладинки: *Мигаль Л.Г.*

Підписано до друку 31.03.2015 р. Формат 60x84/16.

Ум. друк. арк. 7,09. Обл. вид. арк. 4,35.

Наклад 300 прим. Зам. 2. 2015.

Поліграф. д-ця Ін-ту історії України НАН України.

Київ-1, вул. Грушевського, 4.